

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Ústav primární a preprimární a speciální pedagogiky

Předčtenářské dovednosti u předškolních dětí v mateřské škole na Kutnohorsku

Bakalářská práce

Autor: Martina Hinková
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce: Mgr. Iva Košek Bartošová, Ph. D.
Oponent práce: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph. D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Martina Hinková
Studium:	P18P0586
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Předčtenářské dovednosti u předškolních dětí v mateřské škole na Kutnohorsku
Název bakalářské práce AJ:	Pre-reading skills of preschool children in kindergarten in Kutná Hora region

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V teoretické části bakalářské práce se budu zabývat vymezením předškolního věku. Předčtenářskou a čtenářskou gramotností a jejími způsoby rozvoje u předškolních dětí. V praktické části se zaměřím na rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, popřípadě i třídní vzdělávací program. Zjistím, jaké obsahují činnosti, pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Cílem práce je zjistit pomocí dotazníku, jak předčtenářské dovednosti naplňují učitelky v mateřských školách. Dalším krokem praktické části bude ověření, jaká je vlastní realita (zjišťovaná pomocí testu úrovně předčtenářské gramotnosti).

Garantující pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Iva Košek Bartošová, Ph.D.

Oponent: PhDr. Yveta Pohnětalová, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 31.5.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením vedoucí bakalářské práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

.....

Podpis

Poděkování

Touto cestou bych chtěla velmi poděkovat paní Mgr. Ivě Košek Bartošové, Ph.D. za ochotu, cenné rady, profesionální přístup a její drahocenný čas, který mi věnovala při psaní bakalářské práce.

Anotace

HINKOVÁ, Martina (2021) *Předčtenářské dovednosti u předškolních dětí na Kutnohorsku*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2021. 54 s. Bakalářská práce.

V teoretické části bakalářské práce se budu zabývat vymezením předškolního věku. Předčtenářskou a čtenářskou gramotností a jejími způsoby rozvoje u předškolních dětí. V praktické části se zaměřím na rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, popřípadě i třídní vzdělávací program. Zjistím, jaké obsahují činnosti, pro rozvoj čtenářské gramotnosti. Cílem práce je zjistit pomocí dotazníku, jak předčtenářské dovednosti naplňují učitelky v mateřských školách. Dalším krokem praktické části bude ověření, jaká je vlastní realita (zjišťovaná pomocí testu úrovně předčtenářské gramotnosti).

Klíčová slova: předškolní věk, předčtenářská gramotnost, mateřská škola

Annotation

HINKOVÁ, Martina (2021) *Pre-reading skills of preschool children in kindergarten in Kutná Hora region*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 54 pp. Bachelor Thesis.

In the theoretical part of the bachelor's thesis, I will deal with the definition of preschool age. Furthermore, pre-reading and reading literacy and its methods of development in preschool children. In the practical part I will concentrate on the framework educational program, school educational program, or class educational program. I will find out what kind of activities these programmes include for the development of reading literacy. The aim of the thesis is to find out by means of a questionnaire how pre-reading skills are fulfilled by kindergarten teachers. The next step of the practical part will be to check the reality (by test of pre-reading skills).

Keywords: preschool age, prereading skills, kindergarten

Obsah

OBSAH	8
ÚVOD	10
1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	11
1.1 MYŠLENÍ.....	11
1.2 ŘEČ	11
1.3 MOTOTRICKÉ SCHOPNOSTI.....	12
1.4 EMOČNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ.....	12
1.5 MATEŘSKÁ ŠKOLA.....	13
1.6 HRA	14
2 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST	15
2.1 TESTOVÁNÍ PIRLS.....	15
3 PŘEDČTENÁŘSKÉ OBDOBÍ	16
4 FAKTORY ROVOJE PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI	17
4.1 VNĚJŠÍ FAKTORY	17
4.1.1 VLIV MATEŘSKÉ ŠKOLY	17
4.1.2 VLIV RODINY	17
4.2 VNITŘNÍ FAKTORY	18
4.2.1 ROZVOJ PERCEPCÍ.....	18
4.2.2 MOTORIKA A GRAFOMOTORIKA	19
4.2.3 LATERALITA A ORIENTACE V PROSTORU.....	20
5 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY	21
5.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	21
5.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	21
5.3 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	21
6 CÍLE A METODOLOGIE PRÁCE	22
6.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE.....	22
6.2 METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT	22
7 PŘEDČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST V KONKRÉTNÍCH KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH....	24
7.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)	24
7.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (ŠVP)	25
7.2.1 ŠVP „Objevujeme svět“	26
7.2.2 ŠVP „Svět kolem nás“.....	27
7.3 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (TVP)	29

7.3.1 TVP „U panenky notičky“	29
7.3.2 TVP „Kuřátka“	30
7.4 SHRNU TÍ POJMU PŘEDČTENÁŘSKÁ DOVEDNOST V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH	34
8 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	35
8.1 SHRNU TÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	43
9 REALIZACE S DĚTMI	44
9.1 SHRNU TÍ VÝSLEDKŮ	45
10 DISKUZE	47
ZÁVĚR.....	49
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	50
SEZNAM GRAFŮ.....	53
PŘÍLOHY	54

ÚVOD

V bakalářské práci se věnuji předčtenářské gramotnosti u předškolních dětí. Zúžila jsem okruh, ve kterém budu zjišťovat informace a zaměřila se na okres Kutná hora. Do něj spadá i město Čáslav, kde jsem studovala střední pedagogickou školu a ze spousty mateřských škol mám skvělé zkušenosti. Téma předčtenářské gramotnosti je mi velice blízké, už jen z důvodu mého kladného vztahu ke čtení a knihám. Jsem názoru, že dítě by mělo být se čtením seznamováno již od počátečního věku a mít k němu pozitivní přístup.

V první kapitole teoretické části se věnuji pojmu předškolní věk. Nejprve definuji, co to předškolní věk je. Dále se zabývám oblastmi, které jsou stěžejní pro rozvoj dítěte. Také zmíním oblasti, ve kterých nastávají změny z hlediska vývojové psychologie. Dále zde uvedu dva velmi důležité faktory, které mají velký vliv na dítě, jsou to mateřská škola a hra.

Dalším bodem bude zmíněné předčtenářské období, z něhož pak vychází čtenářská gramotnost. Tento pojem se dnes používá čím dál častěji a jeho definice se rozšiřují.

Následuje důležitá část, a to jsou faktory rozvoje předčtenářské gramotnosti. Zde se zabývám vlivy, které jsou pro tento rozvoj stěžejní. Jedná se o vlivy vnější a vnitřní.

Dále jsem nahlédla do kurikulárních dokumentů, konkrétně do rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, dvou školních vzdělávacích programů a třídních vzdělávacích programů. Mým úkolem byla analýza a hledání zmínek o pojmu předčtenářská gramotnost.

Z teoretické části vyplývalo moje dotazníkové šetření určené pro pedagogy mateřských škol. Otázky byly zaměřeny na čtení v mateřské škole, rozvoj předčtenářské gramotnosti a kurikulární dokumenty. Odpovědi respondentů jsem si posléze chtěla ověřit v praxi, a to konkrétně s několika předškolními dětmi. S nimi jsem realizovala test od paní Brigitte Sindelar na znalost oblastí, které souvisí s mým zaměřením bakalářské práce.

Cílem je tedy získat přehled o tom, jak je v mateřských školách rámec předčtenářské gramotnosti naplňován a na jaké úrovni jsou předškolní děti v daných úkolech.

1 DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

Předškolní věk můžeme definovat několika způsoby a každý autor se nad tímto obdobím zamýšlí z více úhlů pohledu. Tato fáze života je klíčová pro celkový rozvoj osobnosti. V mateřských školách je za předškoláka považován ten, kdo navštěvuje třídu posledním rokem a příští školní rok zasedne do lavic základní školy. Podle vývojové psychologie předchází předškolnímu věku období novorozenecké, kojenecké a batolecí. Předškolní věk tedy probíhá ve čtvrtém, pátém a šestém roce dítěte (Matějček, 2005). Děti v tomto období vyspívají ve všech oblastech – psychicky, fyzicky, po intelektuální i sociální stránce. Ukončení tohoto období není často definováno fyzickým věkem, ale školní zralostí a určitou sociální vyspělostí.

Z prostudované literatury uvádím v následujících podkapitolách důležité oblasti, ve kterých se dítě předškolního věku rozvíjí a které jsou klíčové. Dále zde zmíním mateřskou školu a hru, protože tyto dva pojmy jsou v předškolním věku klíčové.

1.1 MYŠLENÍ

V oblasti myšlení přetrvávají znaky, jako jsou egocentrismus (ulpívání na subjektivním pohledu a tendence zkreslovat úsudky na základě subjektivních preferencí), absolutismus (přesvědčení, že každé poznání musí mít definitivní a jednoznačnou platnost) nebo antropomorfismus (mimolidským skutečnostem či jevům přisuzují lidské rysy). Další běžnou chybou v uvažování je sklon třídít a posuzovat objekty podle toho, v jakém vzájemném vztahu jsou např. třídí kostky podle tvaru a najednou je začne třídít podle barvy. Předškolní děti nejsou schopné uvažovat komplexněji než o více než jednom aspektu situace. Dítě v tomto období není obvykle schopné vzít do úvahy více parametrů (Vágnerová, 2012). Centraci myšlení dítěte v předškolním věku ověřoval Piaget i jeho následovníci opakovaně pomocí pokusů s korálky, s plastelínou, tekutinou apod. Fáze názorového myšlení přetrvává cca do sedmi let věku dítěte. V předškolním věku dítě srovnává své pocity a názory s vrstevníky, často se sourozenci (Vágnerová, 2012).

1.2 ŘEČ

Velký krok většinou udělá dítě ve vývoji řečových schopností. Roste zájem o mluvenou řeč, zpívání písniček a přednes básniček. Pro nástup do školy je třeba určitá úroveň mluvy, není však podmínkou, aby dítě správně vyslovovalo všechny hlásky. Čím dál častěji vyrovnávají nedostatky v řeči logopedičtí pracovníci. Dále probíhá rozšiřování slovní zásoby. Řeč se

stává hlavním dorozumívacím prostředkem. Velkým faktorem pro vývoj řeči je sociální prostředí, popřípadě výchovný styl. Jednodušeji řečeno, dítě mluví tak, jak mluví jeho rodiče. Potřebuje dostatek přirozených podnětů pro správný vývoj řeči. Velký tlak a přehlacené podněcující prostředí však může být spíše na škodu (Bytešníková, 2012). Často se v předškolním období u dětí vyskytují některé z poruch řeči. Nejčastěji to bývá opožděný vývoj řeči, breptavost a huhňavost neboli rinolalie. Případná přetrvávající dětská patlavost nebo také dyslalie je podle Bednářové a Šmardové stále fyziologická (Bednářová, a další, 2007).

1.3 MOTOTRICKÉ SCHOPNOSTI

Motorické schopnosti předškolního dítěte jsou na celkem vysoké úrovni. Z hlediska hrubé motoriky nedochází k větším pokrokům, bouřlivý vývoj probíhal spíše v minulém období. Dítě už zvládá chůzi, běh, skoky i ovládání menších kol a tříkolek. Daleko větší pokroky můžeme vnímat v oblasti jemné motoriky. Lepší se kresebné schopnosti, ve kterých však nadále nacházíme spoustu znaků dětské kresby (Matějček, 2005). Období předškolního věku je také obdobím, ve kterém diagnostikujeme laterality, protože souvisí s jemnou motorikou. Často zde dochází k problému zkřížené laterality, což je odlišná dominance ruky a oka. A také k lateralitě nevyhraněné (Bednářová, a další, 2007).

1.4 EMOČNÍ A SOCIÁLNÍ VÝVOJ

Emoce v předškolním věku jsou stabilnější a vyrovnanější než v období předchozím. Chování však bývá velice impulzivní, dochází k častému střídání radosti a vzteku. Nálada dítěte většinou závisí na aktuální situaci. Rozvíjí se emoční paměť – dítě je schopné vybavit si své dřívější pocity a emoce. Dále dochází k rozvoji emoční inteligence. Dítě nevnímá pouze své prožitky, ale i prožívání ostatních lidí (vrstevníků, rodičů). Postupně získává schopnost empatie. Stále více se prohlubují citové vazby, navazuje nové vztahy. Emoční a citová rovnováha záleží především na rodinném prostředí.

Předškolní období můžeme chápat jako přípravu na život mimo rodinné prostředí, ve kterém se dítě do této doby pohybovalo. Prvním krokem je samozřejmě mateřská škola. Dalšími kroky mohou být například zájmové kroužky, či různé dětské skupiny. Socializace probíhá jako interakce s ostatními lidmi. Dítě se zařazuje do různých sociálních skupin a setkává se s rozvojem sebepojetí a seberealizace. Dostává se do nových rolí – role kamaráda a žáka mateřské školy. Důležité je, aby dítě cítilo jistotu a bezpečí i mimo rodinné prostředí. Právě proto je poslední rok v mateřské škole povinný, a tak stěžejní. Když zvládne tuto metu,

socializace na základní škole bude mnohem jednodušší. Škola je další a složitější krok k úspěšné socializaci, kterou musí dítě zvládnout (Vágnerová, 2012).

1.5 MATEŘSKÁ ŠKOLA

Mateřská škola hraje velkou roli ve vývoji předškolního dítěte a je nejdůležitější institucí pro jeho socializaci. Samozřejmě záleží na tom, jak dlouho třídu navštěvuje. Rozdíly můžeme vidět mezi dítětem, které do předškolního vzdělávání vstoupí ve třech letech a dítětem, které nastoupí pouze na povinný poslední rok. Předškolní vzdělávání je povinné pro všechny, kteří do začátku školního roku dovrší pět let. Tato povinnost se zavedla od školního roku 2017/2018 (Ministerstvo školství, 2019).

Podle rámcového vzdělávacího programu *„je úkolem institucionálního předškolního vzdělávání doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání smysluplně obohacuje denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytuje dítěti odbornou péči. Usiluje o to, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání. Předškolní vzdělávání má usnadňovat dítěti jeho další životní i vzdělávací cestu. Jeho úkolem je proto rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané. Důležitým úkolem předškolního vzdělávání je vytvářet dobré předpoklady pro pokračování ve vzdělávání tím, že za všech okolností budou maximálně podporovány individuální rozvojové možnosti dětí a bude tak každému dítěti umožňováno dospět v době, kdy opouští mateřskou školu, k optimální úrovni osobního rozvoje a učení, resp. k takové úrovni, která je pro dítě individuálně dosažitelná.⁸ V zájmu zajištění propojenosti a plynulé návaznosti předškolního a základního vzdělávání a z důvodu maximálního využití a uplatnění výsledků dosažených v etapě předškolního vzdělávání⁹ je nutné, aby základní škola, zejména v počátcích své práce s dítětem, s těmito přirozenými rozdíly ve vzdělávacích možnostech i výkonech dětí dostatečně počítala, brala v úvahu psychologická a didaktická specifika vzdělávání dětí této věkové skupiny a promítala tyto zřetely náležitě do svých forem a metod vzdělávání.“* (RVP, PV, 2018, s. 6,7).

1.6 HRA

Jestli je něco v předškolním věku opravdu důležité, tak je to hra. Volné, didaktické i námětové hry, všechny dítě rozvíjí v několika oblastech najednou. Je to nejpřirozenější činnost dítěte. Podle Mišurcové je hra spontánní a dobrovolná činnost, která souvisí se svobodným sebeuplatněním člověka. Není však libovolnou činností, má svůj řád. Probíhá v určitém prostoru, v určitém čase a má i svá vlastní pravidla. Význam spočívá v projevení sebe sama, odvahy, fantazie a tvůrčí osobnosti (Mišurcová, 1989). Díky hře rozvíjíme sociální vztahy a schopnost komunikace. Samotná hra prochází vývojem napříč věku dítěte. Stejně jako se vyvíjí dítě, spolu s ním roste i schopnost si hrát a ze hry získávat větší prožitek. Je to hlavní prostředek k celkovému harmonickému rozvoji každého dítěte předškolního věku.

2 ČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST

Pojem čtenářská gramotnost je ve společnosti známý už několik let. Během této doby se však jeho význam několikrát změnil. Na samém počátku znamenala čtenářská gramotnost pouhé čtení – tak, jak jsme se ho naučili ve školních lavicích. Nové pohledy a přístupy na čtenářskou gramotnost nám umožňují především výzkumy, do kterých se Česká republika zapojuje již od poloviny 90. let. „Zpočátku se jednalo o studie organizace IEA (Mezinárodní organizace pro hodnocení výsledků vzdělávání), později přibyly výzkumy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Pro účely mezinárodního výzkumu RLS organizace IEA, který byl v roce 1995 proveden jako první ze série mezinárodních srovnávacích výzkumů hodnotících výsledky vzdělávání v České republice, byla čtenářská gramotnost definována jako "schopnost rozumět formám psaného jazyka, které vyžaduje společnost a/ nebo mají význam pro jednotlivce, a tyto formy používat". Podobně byla čtenářská gramotnost chápána i v rámci dalších provedených výzkumů, jako byl např. v roce 1997 mezinárodní výzkum gramotnosti dospělých IALS (Procházková, ©2006).

Definice čtenářské gramotnosti podle tohoto dosud nejrozsáhlejšího a nejprestižnějšího světového výzkumu zní: "Čtenářská gramotnost znamená schopnost porozumět psanému textu, přemýšlet o něm a používat jej k dosahování určitých cílů, k rozvoji vlastních schopností a vědomostí a k aktivnímu začlenění do života společnosti." (Procházková, ©2006).

Kromě všech těchto uvedených faktorů by měla čtenářská gramotnost zahrnovat i kladný vztah ke čtení. Ten vychází prvotně z rodinného prostředí. Rodiče by měli dítě vést k potěšení a radosti ze samotné četby. Mateřská škola v tomto ohledu pouze doplňuje rodinné prostředí.

2.1 TESTOVÁNÍ PIRLS

V této kapitole bych se ještě zmínila o mezinárodním šetření PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study). Jedná se o testování čtenářské gramotnosti u žáků čtvrtého ročníku základní školy. Toto testování je koordinováno vysokými školskými institucemi. Na mezinárodní úrovni je to Asociace pro hodnocení výsledků vzdělávání, v České republice je toto testování zajišťováno Českou školní inspekcí. Testování vychází z definice čtenářské gramotnosti – žáci by měli přemýšlet o tom, co čtou a využívat čtenářské strategie. Cyklus šetření je PIRLS pětiletý (ČŠI).

3 PŘEDČTENÁŘSKÉ OBDOBÍ

Předčtenářské období, jinak nazývané jako čtenářská pre-gramotnost je obdobím předškolního věku, trvá do šesti let věku dítěte. Největší vliv na rozvoj těchto schopností má samozřejmě rodinné prostředí. Důležitá je však i mateřská škola a přístup pedagogů k problematice předčtenářských dovedností. Když se řekne čtenářská gramotnost, každému se vybaví především samotné čtení a vztah k němu. V mateřské škole však závisí na spoustě aspektů, jako je rozvoj myšlení, řeči, paměti, sluchového a zrakového vnímání a v neposlední řadě motorických a grafomotorických dovedností. Všechny tyto aspekty mají velký vliv na pozdější učení nových úkolů, jako je čtení a psaní (Tomášková, 2015). Děti v předškolním věku nečtou, ale získávají všechny důležité předpoklady pro pozdější úspěšné čtení. Podle pana Mertina a paní Gillnerové nazýváme toto období jako přípravné (Mertin, a další, 2010).

V předškolním období klademe velkou důležitost na vztah ke čtení a ke knihám samotným. Už od útlého věku bychom měli dětem předčítat, prohlížet s nimi knihy a vytvářet k nim pozitivní vztah. Dítě se učí nápodobou, pokud uvidí náš kladný přístup ke čtení a knihám – jejich chování bude stejné. Podle Lepilové (Lepilová, 2014) je čtenářství ovlivněno i tzv. vtiskem (imprintingem), čím je ranější, tím je hlubší a pevnější. Její názor je takový, že zájem o předčítání pramení především z citového zaujetí – to znamená, že dítě má zájem o předčítání od milované osoby, jímž může být matka, otec, nebo prarodiče. Stejně jako přejímají jiné vlastnosti od starších vzorů i čtení a předčítání se stane jednou z napodobovaných činností. Důležité je nabízet kvalitní příběhy, vhodné ilustrace a v předškolním věku především knihy, které budou na pohled přitahovat pozornost dětí. Knihy samozřejmě nejsou jediné, co rozvíjí tyto schopnosti. Mnohem dříve se dítě setkává s říkadly, básničkami a písničkami. Vhodné jsou i leporela a časopisy. Díky ilustracím dítě objevuje skrytý děj a stimuluje potřebné oblasti pro pozdější čtení (Chaloupka, 1955).

4 FAKTORY ROVOJE PŘEDČTENÁŘSKÉ GRAMOTNOSTI

Na dítě působí po celou dobu jeho vývoje nespočet faktorů. Některé jsou úmyslné, jiné neúmyslné. Každou oblast jeho rozvoje je potřeba pozitivně ovlivňovat. Stejně tak je to i u předčtenářské gramotnosti, na kterou působí několik vnějších i vnitřních vlivů (Fasnerová, 2018). V dalších podkapitolách jsem uvedla ty nejpodstatnější.

4.1 VNĚJŠÍ FAKTORY

Do vnějších vlivů řadíme rodinné prostředí a mateřskou školu. Právě tyto dva aspekty ovlivňují dítě v předškolním roce nejvíce. Další vlivy, působící na dítě jsou např. škola či stát. Jsou stejně důležité, dále se však jimi ve své práci zabývat nebudu.

4.1.1 VLIV MATEŘSKÉ ŠKOLY

Jak už bylo uvedeno v předešlých kapitolách, mateřská škola pouze doplňuje rodinnou výchovu. V případě rozvoje předčtenářských dovedností však hraje velkou roli. Z mých zkušeností z praxí, každá mateřská škola dbá na pravidelné předčítání dětem před spaním. Naopak si myslím, že ve většině rodin není čtení knih každodenní, či pravidelnou činností. Paní učitelky do svých programů zařazují nejrůznější metody a hry, které s pomocí knih a příběhů rozvíjí gramotnost u dětí. Jedná se o dramatizaci pohádek, převyprávění příběhu, aktivity spojené s danou knížkou, návštěva knihoven a tak dále (Tomášková, 2015).

V mateřských školách dále dochází k rozvoji schopností a dovedností, které jsou stěžejní pro tuto oblast. V rámcovém vzdělávacím programu nalezneme několik bodů, odkazujících právě na tyto schopnosti a dovednosti, které by mělo dítě získat z oblasti předčtenářské gramotnosti. Paní učitelky svými činnostmi rozvíjí všechny smysly – nejdůležitější jsou zrak a sluch. Paměť a myšlení děti trénují skoro při každé činnosti. Co se týče předškoláků paní učitelky nabízí složitější pracovní listy, ty jsou opět velmi přínosné. Právě se staršími dětmi se zaměřují na oblasti rozlišování slov, slabik či začátečních písmen u slov. S předčtenářskou gramotností velice úzce souvisí motorika a především grafomotorika. Opět je tato oblast naplňována pomocí pracovních listů či konkrétních programů (Vinterová, 2012).

4.1.2 VLIV RODINY

I přesto, že jsem zmínila mateřskou školu jako důležitý faktor v rozvoji předčtenářských návyků, rodina je prvotní a rozhodující aspekt, který dítě ovlivní nejvíce. Návyky, které dítě získá hned v prvních letech života, jsou logicky ty nejpevnější. Myslím si, že můžeme vidět velký rozdíl v tom, pokud je rodina čtenářsky založena a pokud ne. Dle mého názoru,

bychom mohli tyto rodiny pomyslně rozdělit do tří skupin. První skupina jsou rodiče, kteří se sami zajímají o knihy a čtení: budou tuto vlastnost tedy pozitivně přenášet na své děti. Tyto rodiny praktikují čtení před spaním, hledají nové a přínosné knihy pro sebe i své děti, navštěvují knihovny, popřípadě besedy a programy, které souvisí se čtením a knihami. Druhou skupinou by byli rodiče, kteří předčítají dětem před spaním, protože je to přínosné, ale jiný hlubší vztah ke knihám a čtení nemají. Posledním typem by byla rodina bez jakéhokoli vztahu ke knihám či předčítání alespoň dětem. Samozřejmě není pravidlem, že dítě v rodině bez knih nebude mít v budoucnu rádo čtení a knížky. Do mateřské školy však přichází „nedotčené“ a vztah si musí později vybudovat a najít samo (Gavora, 2018).

Jelikož čtení je asi nejvlivnější metodou, jakou rodiče u dětí rozvíjí předčtenářskou gramotnost, je důležité dbát na způsobu předčítání a kvalitu knihy. Nejprínosnější je, když necháme dítě se ptát na nejasnosti, konfrontujeme s ním o příběhu, chceme, aby pochopilo děj a měl pro něj příběh smysl a potěšení. Tuto metodu logicky neuplatňujeme před spaním, kdy předčítání slouží jako prostředek usnutí dítěte.

Tuto kapitolu jsem pojala především z hlediska čtení a knih. V rodině jsou však další faktory, které výrazně ovlivňují dítě v této oblasti. Jedná se například o oblasti komunikace, či trávení volného času.

4.2 VNITŘNÍ FAKTORY

Vnitřními faktory chápeme oblasti, které je potřeba rozvíjet z hlediska předčtenářských dovedností – právě tyto oblasti zajišťují pozdější správný vývoj. Níže jsem uvedla ty nejčastěji zmiňované v odborných publikacích.

4.2.1 ROZVOJ PERCEPCÍ

Percepce neboli vnímání je jeden z kognitivních procesů. Tento proces zachycuje to, co v daný okamžik působí na naše smysly – sluch, zrak, chuť, hmat a čich. Výsledkem vnímání jsou vjemy a počítky. Mnoho našich vjemů vzniká za účasti několika smyslů. V mojí práci bych se chtěla věnovat nejdůležitějším dvěma v návaznosti na předčtenářskou gramotnost, což jsou zrak a sluch (Sindelárová, 2016).

Zrak je nejefektivnější a nevíce užívaný smyslový orgán. Díky zraku získáváme až 80 % všech informací. Zraková percepce se rozvíjí už od útlého věku. Dítě nejdříve vnímá světlo a tmou, později obrysy předmětů a postupem času se jeho zrakové vnímání zpestruje. V předškolním věku bychom měli tuto oblast rozvíjet herní a poutavou formou. Dbáme na

dostatečnou motivaci a postupujeme od nejjednoduššího ke složitějšímu (Bytešníková, 2012). Mezi jednodušší činnosti můžeme řadit například rozeznávání tvarů a barev. Mezi složitější schopnosti pak patří zraková diferenciací (rozeznávání tvarů, písmen), analýza (rozklad celku na části), syntéza (poskládání částí do celku) a paměť (uchování v paměti). Pro tuto oblast je často využívána publikace od Jiřiny Bednářové – Rozvoj zrakového vnímání. Nalezneme v ní činnosti a hry, které rozvíjí všechny výše uvedené schopnosti. Autorka vydala těchto publikací několik pro různé věkové skupiny (Bednářová, 2016).

Sluch je schopnost vnímat zvuky. „*Když naše uši zachytí zvukové vlny, převedou je na zprávy, kterým náš mozek rozumí. To, jak dobře jsou zachyceny a jak jasně jsou přenášeny do našeho mozku – záleží na tom, jak dobře naše uši fungují.*“ (Cochlear, ©2018).

Sluch úzce souvisí s řečí, to znamená že pro správné porozumění mluvené řeči, je potřeba mít rozvinuté sluchové vnímání. Zvuky musíme nejen vnímat ale i diferenciovat. Tato schopnost je důležitá především pro budoucí psaní a čtení. I sluchové vnímání rozdělujeme do několika dílčích schopností. Je to stejně jako u zraku diferenciací, analýza, syntéza a paměť. Patří sem i správné rytmické vnímání. Opět bych tu zmínila paní Bednářovou a její pracovní listy na sluchové vnímání. Nabízí činnosti na rozvoj sluchu, fonemického sluchu a především na syntézu a analýzu (Bednářová, 2008).

4.2.2 MOTORIKA A GRAFOMOTORIKA

Dalšími z vnitřních faktorů jsou motorika a grafomotorika. Motoriku můžeme rozdělit do tří skupin – hrubou, jemnou a grafomotoriku. Hrubá motorika zahrnuje pohyby celého těla. Jemná motorika zahrnuje pohyby prstů, rukou a úzce souvisí i s motorikou mluvidel. Z hlediska hrubé motoriky bychom měli dětem zajistit dostatek pohybu a pohybových aktivit, které napomáhají ke zdravému vývoji dítěte. Stejně tak dbáme na rozvoj motoriky jemné. Dítě v předškolním věku by mělo zvládat ovládat nejrůznější předměty a pracovat s různými materiály. V mateřské škole dbáme na správný nácvik úchopu tužky. Ke správnému špetkovému úchopu nám napomáhají grafomotorická cvičení. Grafomotorika je založena na koordinaci ruky a oka. Je velmi důležité tuto oblast cvičit a podporovat nejrůznějšími úkoly. Špatné grafomotorické návyky mohou vést i k odkladu školní docházky, protože pro dítě to může znamenat velké problémy v prvopočátečním psaní (Tomášková, 2015). Mnoho autorů se dnes zabývá grafomotorickými cvičeními a nabízí příručky a úkoly pro předškolní děti.

4.2.3 LATERALITA A ORIENTACE V PROSTORU

Poslední faktor, který uvedu ve své práci, a který byl zmiňován v odborných publikacích, je lateralita. Ta je velice důležitá v oblasti budoucího nácvičku psaní. Před vstupem na základní školu by dítě mělo mít jasno v tom, jaká ruka bude jeho dominantní a kterou bude psát.

Lateralita znamená přednostní užívání jednoho z párových orgánů – pohybového či smyslového. Můžeme ji diagnostikovat nejrůznějšími metodami, nejčastěji se však používá test pana Matějčka a pana Žlaba. Zkouška diagnostikuje lateralitu ruky i oka.

Věk, ve kterém začne dítě používat dominantně jednu ruku se liší. Do čtyř let dítěte často mění své preference, po čtvrtém roce života by se měla lateralita začít projevovat. Postupem času se více vyhraňuje a ustaluje (Bednářová, a další, 2007). Samozřejmě i v této oblasti mohou nastat problémy a to například s nevyhraněnou lateralitou neboli ambidextrií.

S lateralitou úzce souvisí i orientace v prostoru. Ta je součástí rozvoje předmatematických a geometrických představ. Před nástupem do prvního ročníku by děti měly zvládnout určit a pojmenovat polohy nahoře a dole, vpředu, vzadu, mezi, uprostřed, pod, za, vedle, daleko, blízko, první, poslední. Na vlastním těle by měly zvládnout určit levou a pravou stranu (Otevřelová, 2016). Správný rozvoj této oblasti ulehčí dítěti nácvik čtení a psaní.

5 KURIKULÁRNÍ DOKUMENTY

Kapitola se zabývá důležitými dokumenty, které ovlivňují vzdělávání. Patří mezi ně rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (dále jen RVP pro PV), školní vzdělávací program (dále ŠVP) a třídní vzdělávací program (dále TVP). RVP pro PV je jednotný dokument pro všechny mateřské školy. Individuálně si pak tvoří každá mateřská škola a třída ŠVP a TVP. Tyto dva dokumenty vycházejí ze zmiňovaného RVP pro PV. Obecně je definuji, a konkrétními programy se budu zabývat v pozdější části mé bakalářské práce.

5.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Rámcové vzdělávací programy (dále jen RVP) se tvoří pro všechny vzdělávací instituce, jako jsou předškolní, základní, střední i umělecké školy. „*Do vzdělávání v České republice byly zavedeny zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon, ©2004).*

Úkolem RVP je stanovení forem, cílů a obsah veškerého učiva. V žádném RVP nesmí chybět podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tyto dokumenty jsou neustále aktualizovány a rozšiřovány. Jsou vydávány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

5.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Školní vzdělávací plán každé školy vychází ze zmiňovaného RVP. Tvoření je na samotné instituci, schválení je na řediteli školy a naplnění tohoto dokumentu kontroluje Česká školní inspekce. Obsah učiva je rozdělen do předmětů, modulů, či jiných bloků. Má svoje důležité náležitosti – nalezneme v něm charakteristiku školy, identifikační údaje, podmínky vzdělávání a dále pak učební plán a osnovy, podle kterých škola pracuje. Každý zaměstnanec školy by měl mít právo do ŠVP nahlédnout (Národní ústav pro vzdělávání , ©2011).

5.3 TŘÍDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

Ještě konkrétnějším dokumentem pro vzdělávání je třídní vzdělávací program. Ten je záležitostí především mateřských škol. Orientuje na jednu konkrétní třídu ve školském zařízení a jeho obsah si tvoří paní učitelky samy. Ty si narozdíl od předešlých dokumentů nemusí TVP dopředu uceleně zpracovat. Začátkem roku si udělají jistou představu o tématech vycházejících z ŠVP – postupně je dotváří, vymýšlí nové náměty a pomůcky. V průběhu roku realizují, konkretizují a přizpůsobují program veškerým potřebám dětí.

6 CÍLE A METODOLOGIE PRÁCE

Uvedená kapitola se věnuje cílům a metodologii mé bakalářské práce.

6.1 CÍLE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ve své bakalářské práci jsem si stanovila tři cíle, které na sebe navazují.

1. Cíl – analyzovat dokumenty pro předškolní vzdělávání. Úkolem mého prostudování bude najít zmínky, činnosti a odkazy, které souvisí s rozvojem předčtenářské gramotnosti. Konkrétně to bude rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Dále dva školní vzdělávací programy a dva třídní vzdělávací programy mateřských škol na Kutnohorsku.
2. Cíl – obrátit se na učitelky z okresu Kutná Hora. Pomocí dotazníku budu zjišťovat, co si ony představí pod pojmem předčtenářská gramotnost, jak tuto oblast naplňují ve třídách a jaké k tomu využívají metody a činnosti. Jelikož jsem před tím pracovala s konkrétními dokumenty (RVP, ŠVP, TVP), moje otázky budou také směřovat na tuto oblast.
3. Doplňující cíl – ověřit v praxi. S několika předškolními dětmi zrealizuji test B. Sindelarové (2016) a vyhodnotím jejich výsledky. Zajímá mě, jaké části testu pro ně budou nejnáročnější a v jakých naopak neshledám žádné problémy. To mi může ukázat, jaké oblasti ve třídách rozvíjejí častěji a jaké jsou méně naplňovány – je otázkou, zda se budou shodovat s odpověďmi paní učitelek.

6.2 METODY ZÍSKÁVÁNÍ DAT

Prvním krokem mého průzkumu je prostudování Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Konkrétně bych se měla zaměřit na odkazy související s předčtenářskou gramotností. Z předešlých kapitol už vím, že pro tuto oblast je důležitý komplexní rozvoj hned několika schopností, dovedností a myšlení. Úkolem je vyhledat ty, které považuji za nejvíce zaměřené na předčtenářskou gramotnost. Následovat bude analýza dvou ŠVP a dvou TVP – můj záměr bude stejný, jako u RVP PV, očekávám však konkrétnější zmínky a činnosti.

Dalším krokem je dotazníkové šetření určené pedagogům mateřských škol z kutnohorského okresu. Z odpovědí by mělo vyplynout, jak to vlastně ve třídách vypadá s předčtenářskou gramotností – jak jsou naplňovány cíle a jaké činnosti učitelé využívají.

Metoda dotazníku mi přišla vhodná vzhledem k oslovení většího počtu respondentů. Zpětně jsem ráda, že jsem nevolila např. rozhovor, který by byl možná zajímavější formou, ale

vzhledem k dnešní situaci náročný na realizaci. Dotazník má stejně jako všechny ostatní metody své výhody i nevýhody. Osobně jsem se obávala především malé návratnosti, vzhledem k tomu, že jsem dotazník zasílala přes email (Jeřábek, 1993). Mým řešením by byla telefonická domluva s mateřskými školami. Nakonec jsem však získala odpovědi dostatek.

Poslední částí je pak ověření v praxi. Rozhodla jsem se s několika předškolními dětmi realizovat test z knihy Předcházíme poruchám učení od psycholožky Brigitte Sindelarové (Sindelárová, 2016). Obsahuje úkoly na paměť, sluchovou a zrakovou diferenciaci, mluvidla apod. Vše tedy úzce souvisí s předčtenářskou gramotností. Z výsledků zjistím, jaká oblast dělala dětem největší problém a v jaké oblasti jsou naopak zdatné.

7 PŘEDČTENÁŘSKÁ GRAMOTNOST V KONKRÉTNÍCH KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

Uvedená část se věnuje analýze dokumentů zaměřených na předškolní vzdělávání. Mým prvotním záměrem bylo vybrat si konkrétní mateřské školy pro porovnání a je posléze navštívit v rámci dalšího plnění mé praktické části bakalářské práce. Vzhledem k situaci s Covidem-19 a uzavření mateřských škol, jsem musela zvolit takové programy, ke kterým jsem měla přístup – nic se však nezměnilo na tom, že jsou to školy, do kterých jsem zasílala svůj dotazník a které se nachází v kutnohorském okrese.

7.1 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ (RVP PV)

RVP pro PV je jednotný pro všechny mateřské školy, zde tedy nebylo možné žádné porovnávání, pouze analýza.

Mateřská škola, konkrétně poslední povinný rok připravuje děti na nástup do prvních tříd. Dítě musí být připraveno fyzicky, psychicky i sociálně. Předpokladem pro úspěšný nástup na základní školu je soubor dovedností a schopností, které si dítě osvojí v mateřské škole. Všechno, co by dítě mělo zvládat a v jaké míře, nalezneme v rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Tento dokument se kromě jiného zaměřuje na pět vzdělávacích oblastí:

- Dítě a jeho tělo
- Dítě a svět
- Dítě a ten druhý
- Dítě a společnost
- Dítě a jeho psychika

Tyto oblasti definují schopnosti a dovednosti, které by si mělo dítě v průběhu předškolních let osvojit. Každá oblast obsahuje dílčí vzdělávací cíle, vzdělávací nabídku, očekávané výstupy a rizika RVP PV dále definuje klíčové kompetence, které mají být rozvíjeny:

- k učení
- k řešení problémů
- komunikativní
- sociální a personální
- činnostní a občanské

S pojmem předčtenářská gramotnost jako takovým se zde nesetkáme. Nalezneme zde však několik zmínek a odkazů na činnosti a dovednosti související s touto oblastí. Konkrétně v klíčových kompetencích komunikativních: „*ovládá dovednosti předcházející čtení a psaní, rozumí slyšenému, rozlišuje některé symboly, rozumí jejich významu a funkci, dovede využít informační a komunikační prostředky (knížky, encyklopedie, počítač, audiovizuální technika, telefon).*“ (RVP PV, 2018, s. 12, 13). Tyto body jasně odkazují na oblasti, díky kterým rozvíjíme předčtenářskou gramotnost. Jsou zde zmiňovány knihy nebo například percepce.

Také nalezneme zmínky ve vzdělávacích oblastech, které jsem již uvedla výše.

Dítě a jeho psychika: „*rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních i produktivních, rozvoj poznatků a dovedností předcházejících čtení a psaní, zájem o psanou podobu jazyka, osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci*“ (RVP PV, 2018 s. 17)

V této oblasti najdeme asi nejvíce bodů, které souvisí s problematikou gramotnosti. Je zde zmiňována řeč nebo celkově dovednosti ovlivňující čtení a psaní.

Dítě a jeho tělo: „*rozvoj jemné motoriky, koordinace oko-ruka, rozvoj smyslového vnímání*“ (RVP PV, 2018 s.15)

Oblast dítě a tělo odkazuje spíše na vnitřní faktory, které jsem uváděla v předešlé kapitole (motorika, lateralita, percepce).

Tyto oblasti odkazují na konkrétní složky čtenářské gramotnosti. Dále však v RVP PV nalezneme spousty odkazů na rozvoj jiných oblastí, které jsou pro předčtenářskou gramotnost stejně důležité (Rybárová, 2016).

7.2 ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (ŠVP)

Co je školní vzdělávací program jsem již uvedla v předešlé kapitole.

Nyní se ve své práci konkrétně zaměřím na dva školní vzdělávací plány. Tyto plány jsou dostupné na webových stránkách mateřských škol, do kterých jsem zasílala svůj dotazník. Mateřské školy se nacházejí na Kutnohorsku. Jsou to konkrétně mateřská škola Žleby a Bíle Podolí. Mým úkolem je vyhledat v dokumentech zmínky či činnosti týkající se rozvoje předčtenářské gramotnosti a porovnat je.

7.2.1 ŠVP „Objevujeme svět“

Školní vzdělávací program první mateřské školy se nazývá Objevujeme svět. V úvodu nalezneme všechny důležité informace, tak jak to má být. Tato mateřská škola homogenní, proto ŠVP obsahuje činnosti pro nejmenší děti i pro předškoláky. Pro tříleté děti je zde zmíněn adaptační program, pro předškoláky samozřejmě příprava na nástup do první třídy. *Školní vzdělávací program „Objevujeme svět je zaměřený na rozvíjení vztahů mezi dětmi, podporu, toleranci a kamarádství, prevenci vad řeči, vytváření kladného vztahu k přírodě a podněcování dětí k její ochraně. Školní vzdělávací program klade důraz na všestranný rozvoj osobnosti každého jedince.“* (Havránková, 2017 s. 18).

Jsou zde zmíněné vzdělávací oblasti i klíčové kompetence (viz RVP PV předchozí kapitola). Dále je zde uvedeno, že mateřská škola dbá na jazykové a logopedické chvílky. Celý rok je rozpracován do integrovaných bloků na deset měsíců. Pojem čtenářská gramotnost zde uveden není, v každém měsíci se však této oblasti věnují, a to v rámci vzdělávacích oblastí Dítě a jeho psychika a Dítě a jeho tělo z RVP PV. Z každého měsíce jsem stěžejní vypsala.

- **Září:** Rozvoj komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- **Říjen:** Rozvoj a užívání všech smyslů zdokonalování v oblasti jemné motoriky, koordinace pohybu ruky a oka, rozvoj řečových schopností
- **Listopad:** Osvojení si některých poznatků dovedností, které předcházejí čtení a psaní
- **Prosinec:** Rozvoj a užívání všech smyslů, rozvoj jazykových dovedností produktivních výslovnost, vyjadřování, rozvoj paměti a pozornosti
- **Leden:** Rozvoj komunikativních dovedností neverbálních
- **Únor:** Přejít od konkrétně názorného myšlení k myšlení slovně-logickému
- **Březen:** Rozvoj jazykových dovedností produktivních, vytváření pojmů, mluvního projevu. Rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka
- **Duben:** Osvojení si elementárních poznatků o znakových systémech a jejich funkci (abeceda, čísla)
- **Květen:** Rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka
- **Červen:** Rozvoj a užívání všech smyslů

Samozřejmě všechny činnosti v mateřských školách jsou úzce propojeny a rozvíjí několik oblastí najednou. Tyto vypsání nejvíce odkazují na rozvoj dovedností a schopností v oblasti předčtenářské gramotnosti.

7.2.2 ŠVP „Svět kolem nás“

Úvod ŠVP opět obsahuje všechny důležité náležitosti. Stejně jako v předchozím dokumentu i zde nalezneme vypsání klíčové kompetence a vzdělávací oblasti. Konkrétně tento školní vzdělávací plán má zpracované i svoje klady, zápory a vize mateřské školy. Kladů mají opravdu velké množství – široká nabídka činností na školní zahradě, klidné prostředí a úzkou spolupráci s občany obce. Mezi zápory uvádí nevyhovující a málo prostorný kabinet pro zaměstnance mateřské školy. Všechny části jsou velmi podrobně rozpracovány, je obsáhlý a konkrétní. A to nejen v úvodní charakteristice, ale i ve zpracování integrovaných bloků.

„Vzdělávací program, který nese název SVĚT KOLEM NÁS je vypracován jako schematický model integrovaných bloků vzdělávání, který umožňuje dítěti vnímat svět v jeho přirozených souvislostech a získat tak reálnější pohled na svět a aktivní postoj k němu.“ (Červinková, 2018 s. 20).

Stejně jako předešlý, je rozpracován do deseti měsíců – ty se dále rozdělují na menší podtémata. Každý integrovaný blok má uvedeny svoje cíle, charakteristiku, nabídku činností, rozvíjené klíčové kompetence a očekávané výstupy ze všech vzdělávacích oblastí RVP PV. Vypsala jsem vždy očekávané výstupy a cíle spolu s nabídkou činností z hlediska předčtenářských dovedností.

- **Září – Hola, hola, škola volá:** tento integrovaný blok nemá konkrétně uvedenou žádnou činnost, která by rozvíjela předčtenářskou gramotnost, úkolem je především adaptace a navazování nových vztahů ve školce (podtématem jsou např. Moji noví kamarádi), to ovšem neznamená, že tato oblast nebude rozvíjena
- **Říjen – co přináší a dává podzim:**
 - Očekávané výstupy: rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu, rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
 - Nabídka činností a cíle: zařazení pohybových her, zpěv písní, četba
- **Listopad – co bych měl vědět a znát:**
 - Očekávané výstupy: formulovat otázky, odpovídat, hodnotit slovní výkony, slovně reagovat
 - Nabídka činností a cíle: budeme rozvíjet užívání všech smyslů, pozorování počasí s potřebou ho popsat slovy
- **Prosinec – než přijdou Vánoce**

- Očekávané výstupy: učit se z paměti krátké texty, vědomě si je zapamatovat a vybavit
- Nabídka činností a cíle: zařadíme četbu, poslech, vyprávění, divadlo, které budou rozvíjet hudební, výtvarné, dramatické, slovesné dovednosti
- **Leden – bílá zima, bílý sníh, pojedeme na saních:**
 - Očekávané výstupy: učit se nová slova a aktivně je používat (ptát se na slova, kterým nerozumím), domluvit se slovy i gesty, improvizovat
 - Nabídka činností a cíle: budeme se učit rozvíjet pohybové dovednosti v oblasti jemné a hrubé motoriky, naučíme se koordinovat pohyby ruky a oka, zacházet s předměty, náčiním
- **Únor – objevujeme svět kolem nás:**
 - Očekávané výstupy: ovládat koordinaci ruky a oka, zvládat jemnou motoriku, vědomě využívat všechny smysly, záměrně pozorovat, postřehovat, všimnout si (nového, změněného, chybějícího), chápat prostorové pojmy, elementární časové pojmy, orientovat se v prostoru i v rovině, částečně se orientovat v čase
 - Nabídka činností a cíle: budeme rozvíjet vyjadřovací schopnosti a prostorovou orientaci
- **Březen – jaro přichází:**
 - Očekávané výstupy: správně vyslovovat, ovládat dech a tempo řeči, sledovat a vyprávět příběh, pohádku
 - Nabídka činností a cíle: budeme rozvíjet schopnost myšlení, sledovat výslovnost, vyjadřování, formou her, četby, písniček a básniček naučíme děti poznávat první jarní květiny
- **Duben – jestlipak víš:**
 - Očekávané výstupy: sluchově rozlišovat začáteční a koncové slabiky a hlásky ve slovech, utvořit jednoduchý rým, poznat některá písmena a číslice, popř. slova, poznat napsané své jméno
 - Nabídka činností a cíle: budeme rozvíjet pohybové a manipulační schopnosti; rozvíjet užívání všech smyslů; zvládat jemnou motoriku; budeme rozvíjet mluvní projevy dětí; přejdeme od názorného myšlení ke slovně-logickému; budeme rozvíjet pozornost, soustředěnost
- **Květen – jaro plné barev:**

- Očekávané výstupy: poznat a vymyslet jednoduchá synonyma, homonyma a antonyma, učit se z paměti krátké texty,
- Nabídka činností a cíle: budeme procvičovat výslovnost, rozvíjet paměť; učit a rozvíjet recitaci, přednes, četba a nácvik básniček a písniček pro maminky, vyhledávání informací v knihách, časopisech
- **Červen – vítěj léto:**
 - Očekávané výstupy: projevovat zájem o knížky, soustředěně poslouchat četbu, hudbu, sledovat divadlo, film
 - Nabídka činností a cíle: budeme rozvíjet zájem o psanou podobu jazyka; osvojovat si dovednosti, předcházející čtení a psaní, budeme vytvářet kladný vztah k učení

Oba školní vzdělávací programy měly po formální stránce vše v pořádku. Co se týče názvu, jsou si velmi podobné. První ŠVP byl stručnější. Integrované bloky byly rozděleny do měsíců a u nich byly vždy vypsány body ze vzdělávacích oblastí RVP PV. Kladně bych hodnotila zmínku o pravidelné logopedické výuce, která v mateřské škole probíhá.

Druhý ŠVP s názvem Svět kolem nás bych osobně hodnotila pozitivněji. Je podrobněji zpracovaný, a to se odráží i na konkrétních integrovaných blocích. Ty jsou stejně jako v předešlém rozděleny do měsíců. Každý měsíc má však ještě svá čtyři podtémata. V úvodu programu, je tento systém rozpracován do přehledné myšlenkové mapy. Kromě odkazů z RVP PV je zde uvedeno několik činností přímo odkazujících na rozvoj předčtenářské gramotnosti. Mateřská škola dbá na pravidelnou četbu a zařazuje ji do všech nabídek činností.

7.3 TRŽIDNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM (TVP)

Nyní budu porovnávat dva třídní vzdělávací plány z mateřských škol v kutnohorském okrese. TVP mi poskytly paní učitelky z mateřské školy v Čáslavi – konkrétně třída U panenky notičky a z Kutnohorské mateřské školy třídy Kuřátka.

7.3.1 TVP „U panenky notičky“

V úvodu se můžeme dočíst o konkrétní třídě, nalezneme zde charakteristiku třídy, seznam dětí, režim dne, zásobník aktivit a tak dále.

TVP této třídy je motivován panenkou notičkou – tak se jmenuje jejich třída. ŠVP se nazývá Objevujeme svět, TVP pak Podzim, zima, jako, léto, čtyři roční období, co přináší, kdo to

ví? Panenka notička nám to zodpoví. Obsahuje integrované bloky, které jsou následně rozděleny do tematických celků – ty se dále skládají z tematických částí. Na každý měsíc připadají minimálně tři tematické části (příklad – březen: Tu, tu, tu, auto už je tu, Jdeme přes zeburu, S knížkami se kamarádím a Přišlo jaro). Všechny tematické části mají své dílčí cíle a očekávané výstupy pro ranní hry, ranní cvičení a řízenou činnost. Vypsala jsem očekávané výstupy v podobě aktivit, které mi nejvíce evokovaly rozvoj předčtenářské gramotnosti a s ní spojené oblasti.

Očekávané výstupy:

- **Ranní hry** – naučit se vnímat a pohybovat očima zleva doprava, prohlížení a četba obrázků, zajímat se o knížky a dětské časopisy, práce s knihou, leporelem, encyklopedií, rozvíjet slovní zásobu, slovy popsat danou věc, zapamatovat si krátké texty, rozeznat některá písmena, číslice, umět napsat své jméno, příslušné písmenko k obrázkům, smyslové hry, zaznamenat všemi smysly nově vzniklé situace, nabídka literatury, encyklopedií
- **Ranní cvičení** – zvládání prostorové orientace, hrubá motorika, práce s rytmem, hudebně pohybové aktivity
- **Řízená činnost** – zapamatování si krátkého textu, nácvik básní, říkadel, pokusit se vyprávět a popsat zážitek, správně formulovat otázky, slovní humor, poslech příběhů, dramatizace pohádek (Zmrzlý král), umět vymyslet slova stejně znějící, hry se slovy

7.3.2 TVP „Kuřátka“

Druhý třídní vzdělávací plán, který jsem měla k dispozici, byl TVP třídy Kuřátka z mateřské školy v Kutné Hoře. Je opravdu rozsáhle zpracovaný – začátek dokumentu obsahuje cíle vzdělávání v dané třídě, vzdělávací oblasti a z nich vypsané konkrétní činnosti a očekávané výstupy (ty jsem již zmiňovala v obou ŠVP). TVP je rozdělen do integrovaných bloků – měsíců, každý z nich má přiřazenou svoji barvu. Tyto bloky obsahují vypsané kompetence, které chtějí s dětmi naplňovat. Dále je zde vždy krátká charakteristika a hlavní cíl daného bloku. Bloky jsou vždy rozděleny do dvou nebo třech konkrétnějších témat, kde už se dozvídáme nabídku činností, dílčí cíle a očekávané výstupy. U každého tématu jsem vypsala pouze činnosti z jejich nabídky. Již jsem nevypisovala dílčí cíle, protože jsem je všechny zmiňovala u RVP či ŠVP.

- **Žluté září** – tento blok se jako obvykle v září zaměřuje na seznámení dětí s prostředím mateřské školy, pracuje na vztazích, buduje nová přátelství, připravuje děti na adaptaci a nové prostředí
 - **Jak to bude ve školce**
 - Nabídka činností: Poslech textů z Dědečku, vyprávěj (Ráno, doma, ve školce,), četba na pokračování, práce s textem, procvičení říkanky Podívej se babičko
 - **Loučíme se s létem, začíná nám školní rok**
 - Nabídka činností: Rozhovor nad obrázky – různé země, státy, lidé různého vzhledu, prohlížení encyklopedií, časopis Sluníčko, grafomotorická cvičení: hledání cesty, grafomotorická cvičení s říkankou, třídění předmětů podle dané vlastnosti
- **Červený říjen**
 - **Karkulčin košík**
 - Nabídka činností: poznáváme ovoce a zeleninu všemi smysly, vytrhávání předkresleného tvaru z papíru, dechová cvičení „vypouštění páry při pečení, spálený prstík,
 - **Plody podzimu**
 - Nabídka činností: grafomotorika, rozlišování tvarů, dechová cvičení, poslech a nácvik básní s podzimní tematikou, prohlížení knih o zvířatech
 - **O veliké řepě**
 - Nabídka činností: poslech pohádky, dramatizace, střídání rolí, poslech textu i veršované pohádky, četba pohádky Budka
- **Oranžový listopad**
 - **Dýňování – ať žijí duchové**
 - Nabídka činností: poslech textu, četba příběhů
 - **Není rým, jako rým a rýma**
 - Nabídka činností: dramatické činnosti, hry se slovy – rýmování, Hra s předměty a obrázky – hledat předměty, jejichž názvy se rýmují, Prohlížení encyklopedií, atlasu Lidské tělo, Grafomotorické cviky (procvičení motoriky ruky)
 - **Zdravé stravování**
 - Nabídka činností: smyslové hry – poznávání potravin hmatem, čichem, prohlížení knihy Panenka Janinka a kluk Viktor

- **Třpytivý prosinec**
 - **Martin přijel na bílém koni**
 - Nabídka činností: grafomotorika, slovní hry: např. padá, padá z nebe, seznámení s pořekadly, pranostikami, říkadly
 - **Mikuláš a čert**
 - Nabídka činností: prohlížení a práce s knihou „Kdyby čert na koze jezdil“, (poslech pohádek, veršů o čertech, prohlížení ilustrací Karla Franty, rozhovory, a grafomotorické tvoření s uhlím, křídami,
 - **Těšíme se na Vánoce**
 - Nabídka činností: prohlížení obrazového materiálu, encyklopedií, časopis Sluníčko, prohlížení knih s vánoční a biblickou tematikou, poslech příběhů, rozhovory
- **Bílý leden**
 - **Místo vody všude sníh**
 - Nabídka činností: prohlížení encyklopedií, poslech hádanek o zimě
 - **Sněhulák**
 - Nabídka činností: grafomotorická cvičení: na tabuli, balicím papíru: kruhové pohyby (různá velikost), grafomotorické cvičení s říkankou „Sněhulák“ různý formát, velikost, vymýšlení děje příběhu, pohádky
 - **Zimní sporty**
 - Nabídka činností: grafomotorická cvičení, jazykové hrátky – rozšiřování slovní zásoby
- **Hnědý únor**
 - **Karneval**
 - Nabídka činností: dramatizace pohádek
 - **Ten dělá to a ten zas tohle**
 - Nabídka činností: grafomotorická cvičení (lomená čára), sluchové hry, Popis předmětu
 - **O třech medvědech**
 - Nabídka činností: Četba pohádky, rozbor pohádky, vyprávění pohádky dětmi, dramatizace pohádky – sebehodnocení, jak jsem zvládl zahrát roli? Jak jsem se v té roli cítil, jazyková hra „slovní popletenky“
- **Zelený březen**
 - **Vítáme jaro s květinami**

- Nabídka činností: prohlížení obrazového materiálu s tematikou ročních dob, poslech veršů a říkadel o jarních květinách, grafomotorická cvičení – oblouk, kruh, ovál, spirála,
- **Jaro na statku**
- Nabídka činností: rozhovory nad knihou „Na statku, Velká obrázková kniha o zvířatech, slovní hádanky, poslech a dramatizace pohádky s maskami „O neposlušných kůzlátkách grafomotorická cvičení
- **Mlád'ata**
- Nabídka činností: grafomotorická cvičení
- **Černý duben**
- **Velikonoce**
- Nabídka činností: grafomotorická cvičení na tabuli a na balicím papíře, vyhledávání předmětů, které nepatří do dané skupiny, eliminace, nadřazené pojmy
- **Těšíme se do školy**
- Nabídka činností: vyhledávání stejného tvaru např. písmen, číslic, jazykové hry s obrázky, poznávání hudebních nástrojů podle vzhledu, zvuku – přiřadit, grafomotorická cvičení s říkankami,
- **Růžový květen**
- **Moje rodina**
- Nabídka činností: dramatizace pohádky
- **Louka, pole a voda kolem**
- Nabídka činností: prohlížení obrazového materiálu, prohlížení knih Zvířata u rybníka, Kde žijí zvířata, encyklopedií, mapy ČR a světa,
- **Duhový červen**
- **Země**
- Nabídka činností: činnosti na přípravu předškoláků na nástup do školy
- **Doma v Čechách**
- Nabídka činností: Prohlížení encyklopedií a knížek o historii, o historických hradech a zámcích,

Co se týče třídních vzdělávacích programů, dohledala jsem se v nich mnohem více konkrétnějších činností na mnou zvolené téma. První TVP byl stručnější (nesehnala jsem bohužel konečnou verzi), ale činností na pregramotnost v mateřské škole obsahoval

dostatek. Druhý TVP pro třídu Kuřátka byla opravdu podrobný, co se týče rozepsání bloků a témat. Po přečtení jsem přesně věděla, jaké činnosti chtějí paní učitelky v daný měsíc stihnout. Často se zde objevovalo čtení pohádek, práce s knihami, encyklopediemi a časopisy. Dále dramatizace pohádek a velké množství grafomotorických cvičení.

7.4 SHRnutí POJMU PŘEDČTENÁŘSKÁ DOVEDNOST V KURIKULÁRNÍCH DOKUMENTECH

Cílem této kapitoly bylo prostudování tří nejdůležitějších dokumentů, které ovlivňují předškolní vzdělávání. Dále pak nalezení odkazů na předčtenářskou gramotnost.

RVP PV často využívám v praxi, proto jsem měla představu, co vše v něm naleznu. Jak už jsem zmínila v kapitole o RVP PV není zde přímo uveden pojem předčtenářská gramotnost. Avšak odkazů a rozvíjených schopností je zde uvedeno opravdu mnoho, a to především ve vzdělávacích oblastech. RVP PV je komplexní, vše je se vším propojeno a jedna činnost se snaží vždy rozvíjet hned několik schopností či dovedností.

Oba ŠVP vlastně utřídí a podrobněji popisují činnosti, aktivity a dovednosti z RVP PV, a to ve všech oblastech. Pro oblast předčtenářské gramotnosti jsou zde vypsány aktivity, které mateřská škola naplňuje. Setkáme se zde i s konkrétními programy na dané téma, popřípadě s výukou logopedie.

Ty nejkonkrétnější činnosti jsem pak dohledala v obou TVP. Ty nabízí přesné aktivity s dětmi, které rozvíjí předčtenářskou gramotnost. Nalezla jsem zde činnosti, které uváděli i respondenti v dotazníkovém šetření (četba, dramatizace pohádek, zrková a sluchová diferenciac, práce s knihou atd.).

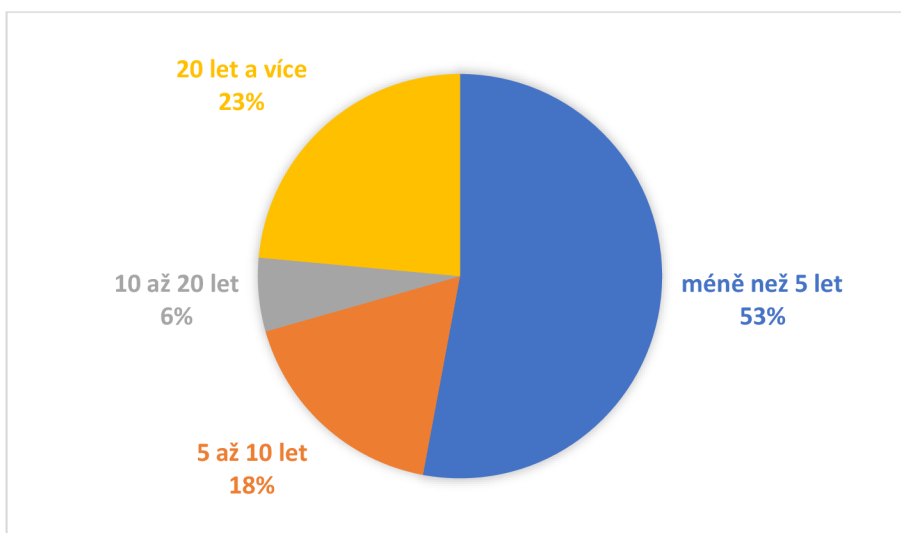
8 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Kapitola je zaměřena na dotazníkové šetření. Dotazník jsem rozeslala učitelkám do mateřských škol na Kutnohorsku. Z pětadvaceti adresovaných respondentů jsem získala sedmnáct odpovědí, tedy návratnost byla 68 %.

Dotazník jsem zpracovala pomocí Formulářů Google a obsahuje patnáct otázek. Deset uzavřených otázek a jednu otevřenou otázku jsem zpracovala pomocí grafů. Ve zbylých čtyřech otevřených otázkách jsem se odpověďmi zabývala podrobněji. Celý dotazník je uveden v příloze A.

1. Kolik let pracujete jako učitelka/učitel v mateřské škole?

Tato otázka mě zajímala především z hlediska délky praxe dotazovaných učitelek.

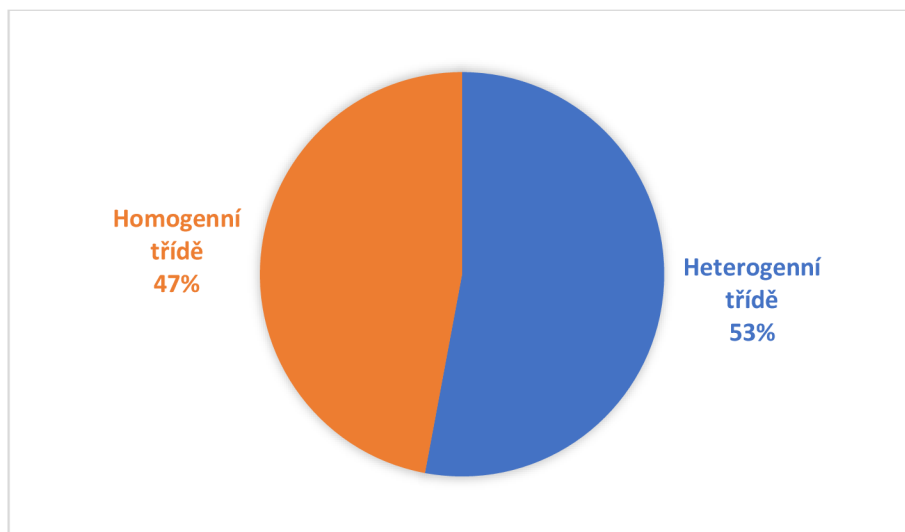

Obrázek 1- Délka praxe

Jelikož se v kutnohorském okrese nachází Střední pedagogická škola v Čáslavi, je zde v mateřských školách spousta nových učitelek s krátkodobou praxí v oboru. Samozřejmě to není nijak limitující. Více jak 50 % jsou tedy paní učitelky s praxí pod pět let.

2. Pracuji v?

Složení dětí ve třídě by mohlo hrát roli v realizaci některých činností.

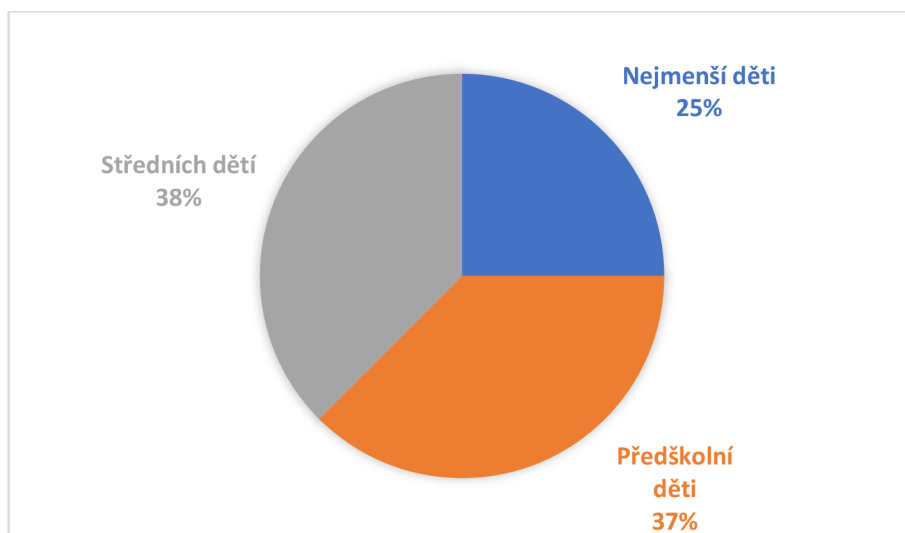

Obrázek 2 - Druh třídy

Zde jsou údaje téměř vyrovnané. Položila jsem tuto otázku kvůli případné práci s předškoláky (s nimi je oblast předčtenářské gramotnosti naplňována více). Na konkrétní rozdělení jsem se doptávala v otázce následující.

3. Jestliže pracuji v homogenní třídě, mám skupinku?

Pokud respondenti odpověděli v minulé otázce, že pracují ve třídě heterogenní, logicky jsou ve třídě zastoupeny i předškolní děti.

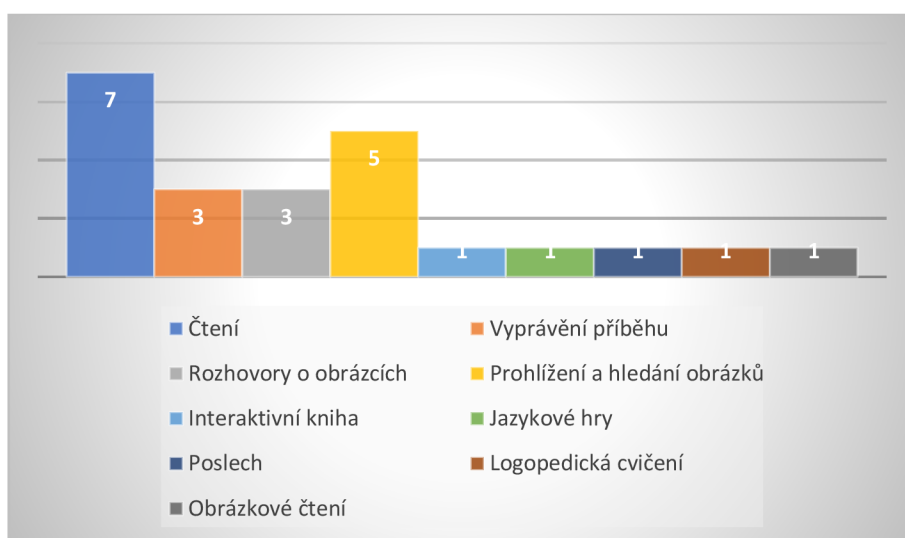

Obrázek 3 - Věk dětí

S nejmenšími dětmi pracuje 25 % dotázaných – z toho by mohlo vyplývat, že se méně zaměřují na předčtenářskou gramotnost než ve třídě předškolních dětí. Se středními dětmi pracuje 38 %, jsou to většinou děti okolo čtyř až pěti let.

4. Jaká první činnost vás napadne při pojmu předčtenářská gramotnost?

Jak jsem předpokládala, nejvíce respondentů odpovědělo čtení. Je to asi odpověď, která napadne všechny z nás. Ostatní odpovědi byly konkrétnější, po čtení nejvíce zmiňovali prohlížení a hledání obrázků, vyprávění příběhu a obrázkové čtení. To jsou asi metody, se kterými se v mateřských školách setkáme nejčastěji. Další odpovědi byly například poslech, logopedická cvičení a jazykové hry.

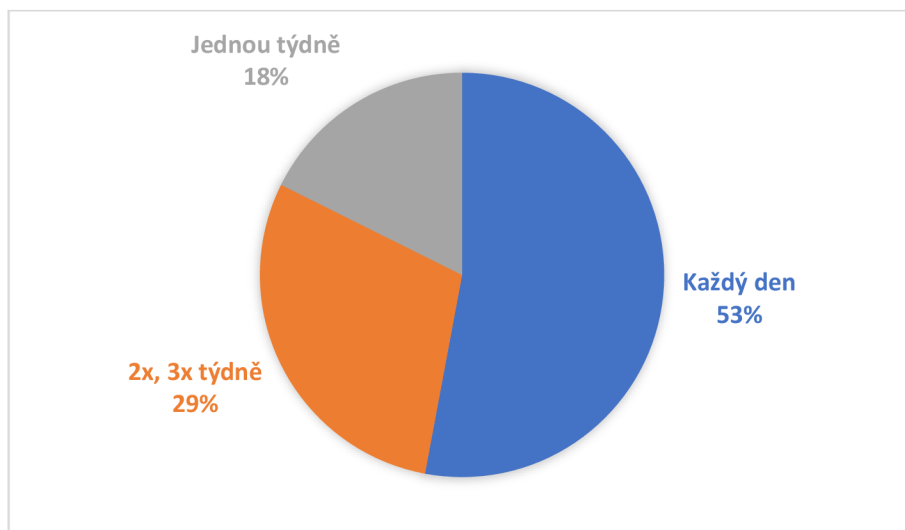
Obrázek 4 - Aktivita

5. Jakými činnostmi rozvíjíte předčtenářskou gramotnost ve své třídě?

Na tuto otevřenou otázku jsem dostala opravdu velké množství odpovědí s nejrůznějšími činnostmi. Někteří uvedli jednu činnost, většina však vypsala vyčerpávající odpověď. Nejčastěji bylo zmiňováno předčítání pohádek, práce s knihami – prohlížení, hledání obrázků apod., dramatizace pohádek, hry se slovy, rytmizace slov, grafomotorika, poznávání koncových a počátečních hlásek a cvičení fonemického sluchu

6. Jak často se věnujete této oblasti?

Více jak 50 % respondentů se oblasti čtenářské gramotnosti věnuje každý den, což je pozitivní zjištění. 29 % dotazovaných volí aktivity pro rozvoj této oblasti několikrát do týdne. 18 % respondentů odpovědělo jednou týdně.

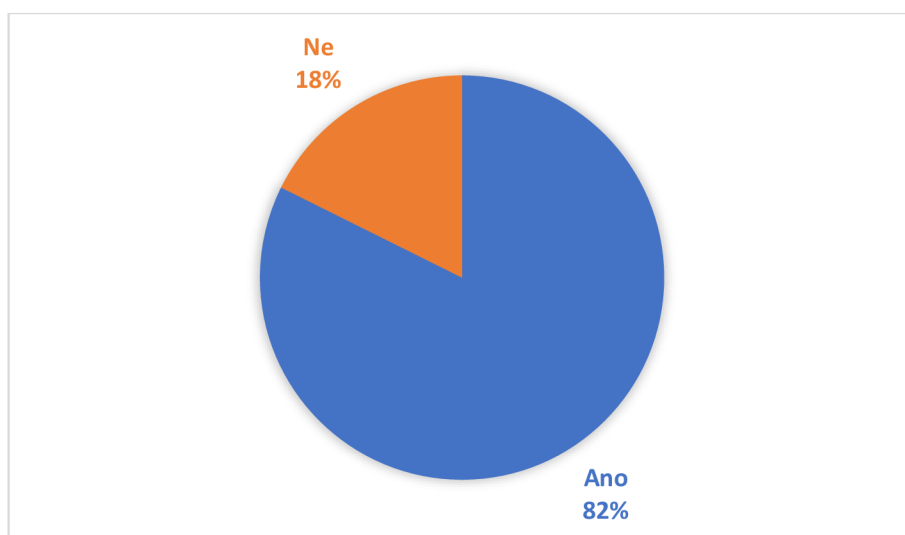

Obrázek 5 - Interval činností

Podle mého názoru byla odpověď „jednou týdně“ myšlena jako cílené věnování (pod názvem čtenářská gramotnost). Jak už víme, tuto oblast rozvíjíme všestrannými činnostmi, které v mateřské škole probíhají každý den.

7. Myslíte si, že se této oblasti věnujete dostatečně?

U otázky číslo osm odpovědělo více jak 80 %, že tuto oblast naplňují dostatečně. Zbýlých 18 % má pocit, že ne.

Obrázek 6 - Naplnění oblasti

V následující otázce jsem se doptávala na zdůvodnění, proč tomu tak je.

8. Odůvodněte prosím svoji odpověď z předešlé otázky

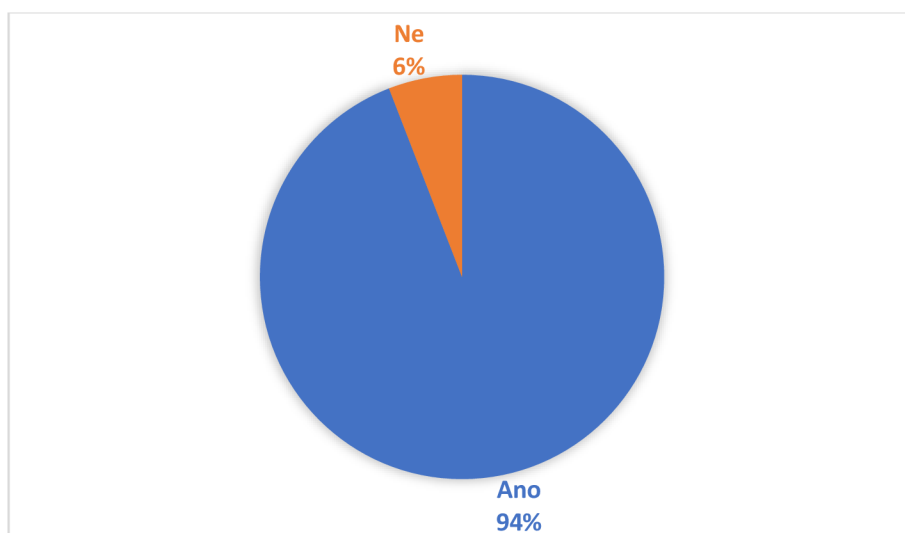
Podle odpovědí se většina respondentů této oblasti věnuje skoro každý den – uváděli zde, že je to součástí každodenních činností, předškolní děti vyplňují každý den pracovní listy,

popřípadě jim je věnovaná chvílka zaměřená na tyto činnosti. Zaujala mě odpověď, že většina dětí se s četbou setkává až v mateřské škole – proto je potřeba co nejvíce prohlubovat a dohnat nedostatky z této oblasti.

Dále zde byly dvě odpovědi, které se vylučovaly s původním tvrzením. Jeden z respondentů odpověděl, že na to není dostatek času, druhý, že se stačí této oblasti věnovat jednou do týdne.

9. Naplňujete činnosti z rámcového vzdělávacího programu v oblasti předčtenářské gramotnosti?

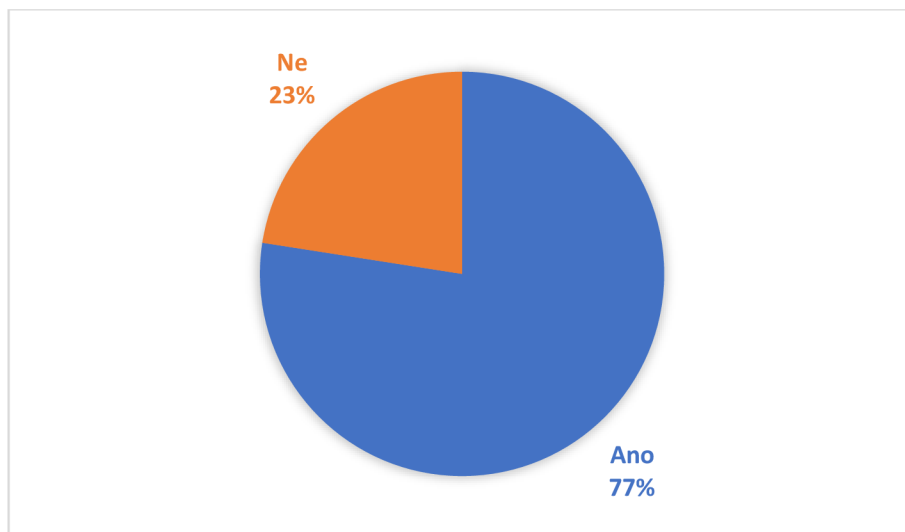
Z předešlého zkoumání dokumentů pro předškolní vzdělávání jsem zjistila, že s pojmem předčtenářská gramotnost se v RVP pro PV nesetkáme. Je zde však nespočet zmínek, které s touto oblastí úzce souvisí. Skoro většina tedy tyto oblasti naplňuje.

Obrázek 7 - Činnosti z RVP PV

10. Obsahuje váš školní vzdělávací program nějaké přesné činnosti na rozvoj předčtenářské gramotnosti?

Zde mě příjemně překvapila odpověď, protože skoro 80 % respondentů odpovědělo ano. To znamená, že jejich ŠVP obsahuje konkrétní činnosti.

Obrázek 8 - Činnosti z ŠVP

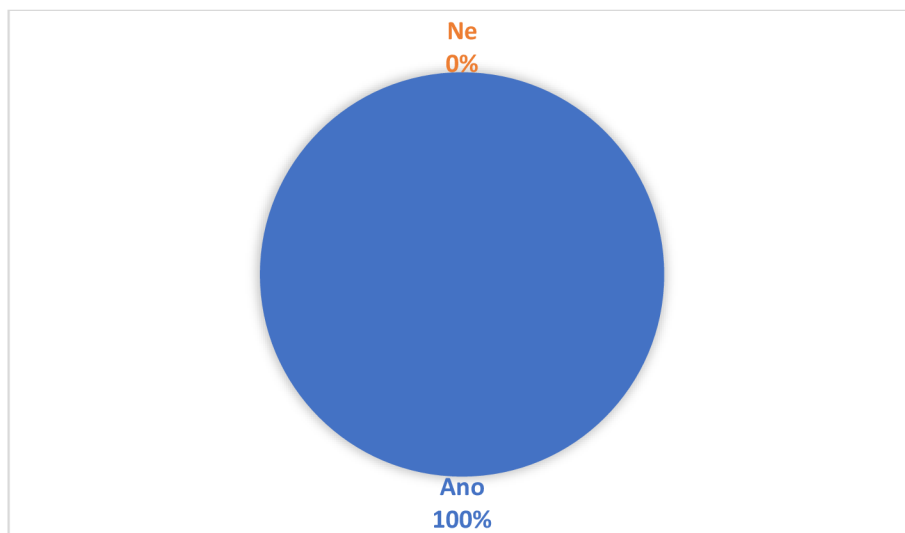
V další otázce jsem poprosila o vypsání některých z nich. Domnívám se, že zbylé odpovědi neznamenal, že by se této oblasti v ŠVP nevěnovali. Pouze mají asi vypsané činnosti z RVP, bez konkrétní návaznosti na předčtenářskou gramotnost.

11. Pokud ano, jaké jsou to činnosti a úkoly?

V této otevřené otázce většinou padaly odpovědi, které se slučují s mojí teoretickou částí, kdy jsem vypisovala činnosti pro rozvoj předčtenářské gramotnosti z ŠVP. Odpovědi jsou – rozvoj pozornosti, myšlení, paměti, logopedické cvičení apod. Zajímavý je projekt Celé Česko čte dětem – to zde zmínil jeden z respondentů.

12. Myslíte si, že čtení knih je pro děti přínosné?

Zde je odpověď 100 %, nepředpokládala jsem, že by někdo z respondentů odpověděl ne. Je to velice kladný výsledek.

Obrázek 9 – Četba

Z předchozích otázek už několikrát vyplynulo, že čtení je hlavním bodem pro rozvoj předčtenářské gramotnosti.

13. Čtete dětem před spaním pohádky?

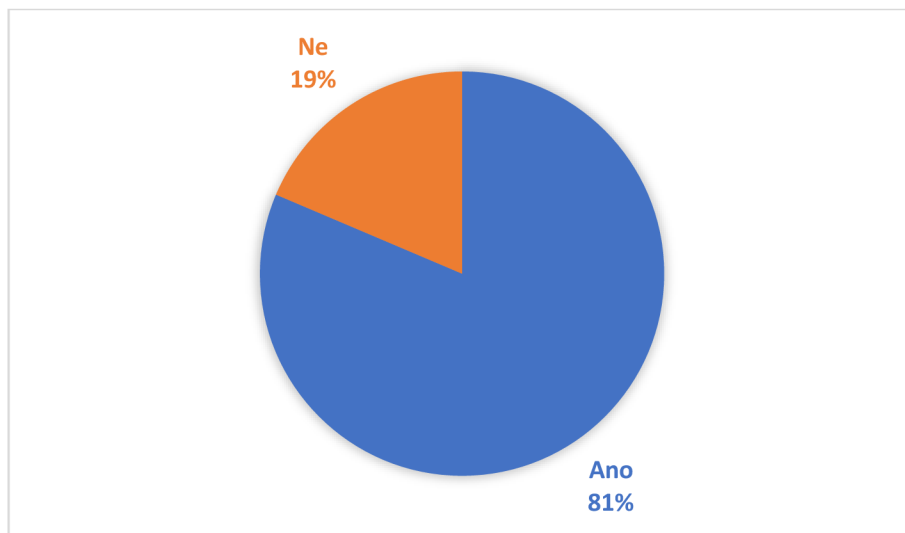
Opět jsem se zde nesečkala s odpovědí ne. Většina tedy čte pohádky každý den nebo skoro každý den. Pro děti je to velice důležité, především pro ty, které se s tím nesečkají v rodinném prostředí. V návaznosti na to, paní učitelky často pracují s příběhem, jež dětem předčítají.

Obrázek 10 - Četba v MŠ

14. Hledáte nové metody a činnosti pro rozvoj této oblasti?

Tuto otázku jsem položila především, protože oblast předčtenářské gramotnosti se neustále rozvíjí, upravují se její definice apod. Dnes už není zastoupena pouhým čtením, proto mě zajímalo, zda pedagogové v mateřských školách hledají nové metody.

Obrázek 11 – Metody

Většina respondentů, konkrétně 81 % odpovědělo ano, což je velmi kladný výsledek.

15. Napište prosím metody a činnosti, které podle Vás dítě nejvíce rozvíjí v oblasti předčtenářské dovednosti. Popřípadě nápady, které praktikujete a jsou u dětí oblíbené.

Opět jsem dostala velké množství odpovědí s nejrůznějšími nápady a činnostmi. Nejvíce se opakovala dramatizace pohádek a celková práce s pohádkou – převyprávění děje, posloupnost děje. Dále samozřejmě čtení pohádek, básničky a zajímavé mi přišlo vymýšlení nových příběhů a jejich dramatické zpracování. Nechyběla zde ani zmínka o návštěvě divadelních představení a knihoven.

8.1 SHRNUÍ DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Dotazníkové šetření mi přineslo několik zajímavých informací o tom, jak učitelé naplňují předčtenářskou gramotnost ve třídách mateřských škol. Většina odpovědí měla pozitivní výsledky, což mě mile překvapilo. Z mých zkušeností z praxe, je tato oblast často upozadována. Avšak záleží na konkrétní třídě (větší pozornost je logicky věnována předškolním dětem). Díky odpovědím jsem se dozvěděla o mnoha metodách a činnostech, které paní učitelky s dětmi v rámci předčtenářské gramotnosti realizují. Kladné zjištění je i to, že v mateřských školách je zaměřena pozornost na čtení a naplňování aktivit z RVP PV, ŠVP i TVP.

Když bych měla shrnout nejzajímavější zjištění, dozvěděla jsem se, že více jak polovina učitelek je v praxi méně než 5 let. Poté, co mi výsledky dorazily, mě zpětně napadlo, že jsem se mohla dotazovat na věk. Je možné, že mladší učitelky mají nové metody, čerstvé informace ze škol a mohou čtenářskou pregramotnost brát z jiného hlediska než učitelky staršího věku (jedná se však jen o moji dedukci). S tím souvisí i otázka, zda učitelky hledají nové metody pro rozvoj této oblasti. Většina odpověděl, že ano – to je velmi pozitivní výsledek, protože jak už jsem zmínila, tato oblast má velkou škálu možností, jak ji rozvíjet a naplňovat. Velmi mě potěšilo, kolik odpovědí přišlo na otázku číslo 4. Domnívala jsem se, že většina odpovědí bude jen čtení. To sice byla nejčastější odpověď, ale přibylo k ní velké množství dalších aktivit (jazykové hry, logopedická cvičení, poslech, obrázkové čtení atd). Celkově mi přišlo nespočet zajímavých nápadů, které jsem pak mohla porovnat s činnostmi v třídním vzdělávacím plánu. Odpovědi směřované na čtení a jeho přínos byly (jak jsem předpokládala) skoro stoprocentně kladné.

Můj cíl byl tedy naplněn – mám větší představu o tom, jaká je situace v mateřských školách v okrese Kutná hora, s činnostmi na rozvoj předčtenářské gramotnosti. Dozvěděla jsem se, jaké jsou využívány metody, činnosti a aktivity.

9 REALIZACE S DĚTMI

Poslední, doplňující cíl, bylo absolvování testu se třemi předškoláky (příloha D). Konkrétně jsem zvolila diagnostický test od rakouské klinické psycholožky Brigitte Sindelar (2016) (příloha B). S touto metodou jsem se již setkala v rámci předmětu Diagnostika, a proto mi jeho plnění přišlo vhod. Realizace probíhá hravou formou – výsledkem je speciálně vytvořená koruna stromu, která nám může odhalit konkrétní nedostatky v dané oblasti. Zaměřuje se na základní funkce, jejichž zdravý a harmonický vývoj je nezbytný pro rozvoj dalších, na nich vystavených dovedností a schopností, jako jsou např. rozvoj řeči, motorické dovednosti, schopnost číst, psát, počítat apod. „*Autorka mezi dílčí funkce řadí prostorovou orientaci, sluchové a zrakové vnímání, sluchovou a zrakovou paměť, propojení sluchových podnětů se zrakovými, a naopak, a vnímání časového sledu.*“ (Marušincová, ©2018) Tyto dílčí cíle úzce souvisí s předčtenářskou gramotností, jak už jsem zmínila např. v teoretické části.

Můj prvotní záměr byl splnit tento test s dětmi v jedné z mateřských škol na Kutnohorsku. Situace mi to bohužel neumožnila, proto jsem musela zvolit náhradní řešení. Test jsem sice nevyplnila přímo v mateřské škole, ale naskytl se mi možnost realizace doma, avšak s dětmi, které za normálního provozu navštěvují mateřskou školu v Čáslavi (okres Kutná Hora). Moje vize byla tedy skoro naplněna. Jelikož jsem děti znala, vše probíhalo v pořádku, bez jakýchkoliv komplikací.

První dítě (Jáchym, 6 let). Se všemi dětmi jsem se alespoň od vidění znala, proto nebylo potřeba nějakého velkého představování. Úkoly jsme realizovali v jeho domácím prostředí. Nepozorovala jsem u něj žádné zásadní vady. Úkoly plnil bez problémů, nebyla potřeba velká motivace. Co se týče jeho výsledků, nemyslím si, že by mu vyloženě nějaká z oblastí dělala problémy. Během realizace jsme si dali jednu pauzu. Ke konci už lehce ztrácel pozornost, což se odráželo na jeho výsledcích. Kdybych měla vystihnout nějaké úkoly, které mu dělaly nejvíce problém, byly to právě úkoly vyžadující větší pozornost. Jeden z nich byl úkol číslo 18 – zaklepání na stůl, pokud v příběhu uslyší slovo srna a slova jemu příbuzná.

Druhé dítě (Anežka, 7 let). Úkoly Anežka plnila s radostí a práce ji velmi bavila. Jelikož byla ve svém prostředí, cítila se uvolněně – myslím si, že z tohoto důvodu výsledky dopadly lépe, než kdybychom byli v prostředí mateřské školy. Anežka už se mnou tento test jednou vyplňovala, proto bylo zajímavé porovnat výsledky, které se samozřejmě zlepšily. Úkoly si

však nepamatovala. Zde jsem neshledala v konkrétních oblastech žádný problém – v ničem Anežka nechybovala více jak dvakrát.

Třetí dítě (Janička, 6 let). Janička je dítě, se kterým jsem v kontaktu nejvíce, proto ji znám a vím, jak si vede i v mateřské škole. Co se týče nějakých vad, má Janička jedinou, a to v oblasti řeči – špatně vyslovuje písmenko Č. Navštěvuje paní logopedku, ale u zápisu do první třídy našťestí tato vada nehrála žádnou roli. Jinak je velice šikovná, opět ji plnění úkolů velmi bavilo. Pokud bych měla vybrat jeden úkol, který ji dělal problém, zmínila bych úkol číslo 15 – opakování složitějších slov. Janička se na to až moc soustředila a některá slova spíše zkomolila. Její výsledek však nebyl nějak alarmující, pouze v jednom cvičení chybovala třikrát.

Všechny výsledky jsou uvedeny v příloze D.

Jak už jsem zmínila, test by měl vyhodnotit oblasti, ve kterých je, popřípadě by mohl být nějaký problém. Nalezneme zde úkoly jednoduché i složitější, na některé je potřeba více času a pozornosti. Ani v jednom případě jsem na žádný závažný problém nenarazila. Pokud děti chybovaly, příčinou byla většinou ztráta pozornosti, nebo chybných odpovědí nebylo natolik, aby to signalizovala problém (např. u úkolu 18). V průběhu jsem se ještě děti vyptávala na mateřskou školu – jestli už podobné úkoly dělaly, nebo jaký je stav se čtením pohádek v jejich třídě. Odpovědi byly kladné, například zmiňovaly podobné úkoly na zrakovou a sluchovou diferenciaci, které realizují v mateřských školách.

9.1 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ

Doplňujícím cílem bylo zjištění, jak jsou na tom předškolní děti s určitými úkoly, které úzce souvisí s rozvojem předčtenářské gramotnosti. Protože jsem vzhledem k situaci realizovala test pouze se třemi dětmi, samozřejmě nemůžeme plně vyvozovat výsledky (byl to však jen doplňující cíl). Pokud bych měla shrnout, zda se výsledky shodují, řekla bych, že ano. V dotazníku mi respondenti vyjmenovávali činnosti, které s dětmi dělají, a to se odrazilo i v tomto testu – např. zraková a sluchová diferenciaci, zraková a sluchová paměť apod. V těchto oblastech si děti vedly výborně. Překvapivě dobře si vedly i ve spojení slyšeného a viděného, což byl z mého pohledu jeden z nejtěžších úkolů. Celkově jsem byla překvapená z některých výsledků – někde jsem předpokládala, že je úkol opravdu těžký, ale děti ho zvládly bez problémů. A naopak u jednodušších zadání chybovaly více, než bych čekala. Ale jak už jsem zmínila, jediný problém jsem pozorovala v nedostatečné soustředěnosti,

hlavně v závěrečných úkolech (úkol s vyhledáváním hvězdiček a slova srna). Je pravda, že tento test není nejkratší, proto jsou potřeba dostatečné pauzy na odpočinek.

Co se týká zkoumaných dokumentů, například v TVP jsem našla několik činností, jejichž absolvování se také odráží v pozitivním výsledku realizovaných testů s dětmi. Volným rozhovorem s dětmi jsem se ptala na dané činnosti z TVP a odpovědi mi potvrzovaly, že se v mateřských školách (konkrétně v Čáslavi) tématu předčtenářské gramotnosti věnují – což mi opět mohou prozradit kladné výsledky testování dětí.

10 DISKUZE

Praktická část bakalářské práce měla za úkol naplnit dva cíle hlavní a jeden doplňující. Dále přiblížit více situaci s předčtenářskou gramotností v okrese Kutná Hora. K naplnění jsem využila hned několika metod – analýzu dokumentů, dotazníkové šetření a test od Brigitte Sindelar.

V první části jsem využívala rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání, školních vzdělávacích programů a třídních vzdělávacích programů. Vyhledala jsem a zkoumala, kolik zde najdeme činností, aktivit a odkazů na oblast předčtenářské gramotnosti. Výsledkem bylo, že ve většině dokumentů se vyloženě s pojmem „předčtenářská gramotnost“ nesetkáme, ale aktivit pro její rozvoj najdeme několik. Obecnější nalezneme v RVP PV a ty konkrétnější pak v TVP. Pro rozvoj pregramotnosti je potřeba komplexního zaměření na spoustu oblastí a ty všechny jsou v dokumentech k dočtení.

Pomocí dotazníkového šetření jsem zkoumala, jak je to s rozvojem pregramotnosti v mateřských školách a jestlipak naplňují cíle a vzdělávací oblasti z kurikulárních dokumentů. Dotazník byl elektronickou formou rozeslán do mateřských škol na Kutnohorsku. Většina odpovědí, které dorazila zpět, byly pozitivního rázu. Učitelky, popřípadě učitelé mi zodpověděli, jaké využívají činnosti, jak často se této oblasti věnují a zda využívají k naplnění cílů potřebné dokumenty.

Poslední částí bylo pak „ověření“ znalostí s předškolními dětmi, konkrétně jsem zvolila diagnostický test na zjištění deficitů dílčích funkcí. Test se konkrétně nezaměřuje na předčtenářskou gramotnost, ale na oblasti při její rozvoj důležité. Vzhledem k situaci s onemocněním COVID-19 jsem musela upravit podmínky plnění, ale nakonec se mi podařilo realizaci provést s dětmi navštěvující mateřskou školu, která byla jednou z těch, kam jsem zasílala dotazník. Výsledky neukázaly žádný závažný problém, ani v jedné z oblastí.

Průzkumem předčtenářských dovedností v mateřských školách se zabývalo už spousta autorů ve svých bakalářských, popřípadě diplomových pracích. V okrese Kutná Hora jsem však žádný podobný průzkum nenašla.

Co se týče předčtenářských dovedností v kurikulárních dokumentech, našla jsem shodu s bakalářskou prací s názvem Rozvíjení předčtenářské dovednosti v MŠ. Autorka zde vypisuje činnosti z RVP PV. Stejně jako v mé práci zde uvádí vzdělávací oblasti a z nich vypisuje konkrétní příklady. V další části vytvořila dotazník, ve kterém respondenti

odpovídají na otázky ohledně naplňování činností v mateřských školách. Její cíl, stejně jako cíl mé práce byl naplněn – a to získání přehledu o situaci s čtenářskou pregramotností v mateřských školách. Stejně problematice se věnuje také diplomová práce s názvem Rozvoj předčtenářských dovedností v mateřské škole. Autorkou je učitelka mateřské školy a jejím cílem je velice podrobný průzkum situace s předčtenářskou gramotností v mateřských školách. Kromě činností zjišťuje také to, jak učitelky chápou pojem předčtenářská gramotnost. Několika metodami došla k závěru, že předčtenářská gramotnost se nerozvíjí pouze jednou činností, ale že jde o komplexní naplňování několika oblastí. Považuji náš závěr práce za podobný.

Podle paní Vágnerové (2012) a pana Matějčka (2005) víme, že předškolní věk je jedno z nejzásadnějších období v životě pro rozvoj veškerých potřebných dovedností. Jak tvrdí paní Tomášková (2015) je jedna z nich právě předčtenářská gramotnost. Uvádí, že *„Mateřská škola je spolu s rodinou ideálním prostorem pro rozvíjení předčtenářské gramotnosti“* (Tomášková, 2015 s. 28). Dále pak pomáhá dětem s připraveností na budoucí čtení a psaní na základních školách (Otevřelová, 2016).

ZÁVĚR

Bakalářská práce mi přiblížila situaci s předčtenářskou gramotností v okrese Kutná Hora a prohloubila znalosti v této oblasti.

Teoretická část se nejprve věnuje pojmu předškolní věk. Zaměřuje se na konkrétní oblasti související s tímto obdobím z hlediska vývoje, podle několika autorů. Jsou to oblasti myšlení, řeči, motorických schopností a emočního a sociálního vývoje. Dalšími dvěma body jsou hra a mateřská škola. Hra je v předškolním věku stěžejní nástroj pro rozvoj spousty schopností a mateřská škola je po rodině asi nejdůležitější aspekt, který má vliv na dítě. Po těchto kapitolách se dostáváme k definici čtenářská a předčtenářská gramotnost – což je vlastně hlavní téma bakalářské práce. Velice důležitou kapitolou jsou faktory ovlivňující předčtenářskou gramotnost. Ty rozdělujeme na vnější a vnitřní. Z vnějších jsem definovala rodinu a mateřskou školu a z vnitřních pak percepce, motorika, grafomotoriku, laterální a orientaci v prostoru. V obou případech bychom faktorů našly více, já volila ty, které byly podle různých autorů ty nejzásadnější. V poslední části jsem pak definovala kurikulární dokumenty, které jsou stěžejní pro následující praktickou část. Konkrétně je to rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, školní vzdělávací program a třídní vzdělávací program.

Cílem bakalářské práce bylo zjištění, jak naplňují oblast předčtenářské gramotnosti v mateřských školách a jaké odkazy na pregramotnost můžeme dohledat v kurikulárních dokumentech. Cíle byly naplněny analýzou dokumentů, dotazníkovým šetřením a absolvováním diagnostického testu se třemi předškolními dětmi.

Jak už jsem zmínila, situace byla vzhledem k pandemii s COVIDEM-19 obtížnější než za normálního stavu. Musela jsem změnit několik záměrů, které jsem prvotně plánovala (dotazník, test s dětmi). Naštěstí byla možnost dotazníky rozeslat elektronicky a plánovaná realizace s dětmi v upravených podmínkách také proběhla. Všechny mé plánované cíle byly tedy naplněny.

Téma předčtenářské gramotnosti, které jsem si zvolila, mě velmi zajímá, a jsem velmi ráda, že mi tato bakalářská práce pomohla obohatit mé zkušenosti. Přinesla mi spoustu nových informací, a proto ji mohu považovat za po mě velice přínosnou zkušenost.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a ŠMARDOVÁ Vlasta (2007). *Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer press. ISBN 978-80-251-1829-0.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina (2016). *Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 5 do 7 let*. Praha: Edika. ISBN 978-80-266-0967-4.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina (2008). *Sluchové vnímání*. Brno: Pedagogicko-psychologická poradna. ISBN 978-80-731-1157-1
- BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona (2012). *Komunikace dětí předškolního věku*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3008-0.
- ČERVINKOVÁ, Eva (2018) Školní vzdělávací program. *Svět kolem nás*. [Online] [Citace: 22. Březen 2021.] Dostupné z: <https://www.bilepodoli.cz/obec/zs-a-ms-bile-podoli/matrska-skola/>
- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Mezinárodní šetření PIRLS*. [Online] [Citace: 13. Březen 2021.] Dostupné z: <https://www.csicr.cz/Prave-menu/Mezinarodni-setreni/PIRLS>
- FASNEROVÁ, Martina (2018). *Prvopočáteční čtení a psaní*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0289-1.
- GAVORA, Peter (2018). Čtení dětem v rodině: výzkum důvodů, parametrů a praktik. *Pedagogická orientace*. [Online] [Citace: 19. Březen 2021.] Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/9161>
- HAVRÁNKOVÁ, Bohdana (2017) Školní vzdělávací program *Objevujeme svět*. [Online] [Citace: 24. Březen 2021.] Dostupné z: <https://www.skolazleby.cz/>
- CHAPOUPKA, Otakar (1955). *Rodina a počátky dětského čtenářství*. Praha: Victoria Publishing. ISBN 80-85865-40-8.
- INFORMAČNÍ SYSTÉM MASARYKOVY UNIVERZITY. *Kognitivní vývoj v předškolním období*. [Online] [Citace: 5. Leden 2021.] Dostupné z: <https://is.muni.cz/>.
- JAK SLYŠÍME. *Cochlear*. [Online] [Citace: 24. Únor 2021.] Dostupné z : <https://www.cochlear.com/>.
- JEŘÁBEK, Hynek (1993). *Úvod do sociologického výzkumu*. Praha: Katedra sociologie fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. ISBN: 80-7066-662-5

- KENNEDY Eithne, DUNPHY Elizabeth, DWYER Bernadette, HAYES Geraldine, MCPHILLIPS Thérèse, MARSH Jackie, CONOOR Maura, SHIEL Gerry (2012). *Literacy in Early Childhood and Primary Education (3-8 years)*. Dublin: NCAA. ISBN 1649-3362
- LEPILOVÁ, Květuše (2014). *Cesty ke čtenářství*. Praha: Edika. ISBN 978-80-266-0112-8
- MARUŠINCOVÁ, Iveta (2018) Deficity dílčích cílů podle Brigitte Sindelar. *Trizomie21*. [Online]. [Citace: 6. Duben 2021.] Dostupné z : https://www.trizomie21.cz/?page_id=1142
- MATĚJČEK, Zdeněk (2005). *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha : Grada. ISBN 978-80-247-0870-6.
- MERTIN Václav, GILLNEROVÁ, Illona (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha : Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. MŠMT. *Nejčastější dotazy k předškolnímu vzdělávání* [Online] [Citace: 7. Leden 2021.] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/nejcastejsi-dotazy-k-predskolnimu-vzdelavani-aktualizace>
- MIŠURCOVÁ, Věra (1989). *Hra a hračka v životě dítěte*. Praha: SPN. ISBN 14-731-80.
- MŠ ČÁSLAV. Třídní vzdělávací plán. *U panenky notičky*. Dostupný v konkrétní třídě mateřské školy
- MŠ KUTNÁ HORA. Třídní vzdělávací plán. *Kuřátka*. Dostupný v konkrétní třídě mateřské školy
- OTEVŘELOVÁ, Hana (2016). *Školní zralost a připravenost*. Praha: Portál. ISBN 978-80-2621-092-4.
- PROCHÁZKOVÁ, Ivana (2006). Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet? *Metodický portál RVP*. [Online] [Citace: 30. Leden 2021.] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/446/CO-JE-CTENARSKA-GRAMOTNOST-PROC-A-JAK-JI-ROZVIJET>
- RVP PV. *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. 2018* [Online] 1. Leden 2018. [Citace: 7. Leden 2021.] Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/45304/>.
- RYBÁROVÁ, Věra (2016). *Čtenářská gramotnost v RVP PV 2018* [Online] [Citace: 7. Březen 2021.] Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/sc1/files/2017/05/AnalyzaRVPRyb.pdf>

SINDELÁROVÁ Brigitte (2016). *Předcházíme poruchám učení*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-262-1082-5

SMÍŠKOVÁ, Regina (2013). *Rozvoj předčtenářských dovedností v mateřské škole*. Brno: Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Ústav pedagogických věd, s. 93. Magisterská diplomová práce

SKUTIL, Martin (2011). *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-778-7.

TOMÁŠKOVÁ, Iva (2015). *Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0790-0.

VÁGNEROVÁ, Marie (2012). *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VINTEROVÁ, Jana (2012). Zamyšlení nad úrovní čtenářské gramotnosti v MŠ. *Metodický portál RVP*. [Online] 3. Zář 2012. [Citace: 10. Únor 2021.] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/p/16307/ZAMYSLENI-NAD-UROVNI-CTENARSKE-GRAMOTNOSTI-V-MS.html/>.

VRÁNOVÁ, Lucie (2016) *Rozvíjení předčtenářské gramotnosti v MŠ*. Liberec: Technická univerzita, Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická, s. 69. Bakalářská práce

ZÁKON Č.. 561/2004 Sb. Zákon o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). *Zákony pro lidi*. [Online]. [Citace: 10. Duben 2021.] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

SEZNAM GRAFŮ

Obrázek 1- Délka praxe.....	35
Obrázek 2 - Druh třídy	36
Obrázek 3 - Věk dětí	36
Obrázek 4 - Aktivity.....	37
Obrázek 5 - Interval činností	38
Obrázek 6 - Naplnění oblasti.....	38
Obrázek 7 - Činnosti z RVP PV.....	39
Obrázek 8 - Činnosti z ŠVP	40
Obrázek 9 – Četba	41
Obrázek 10 - Četba v MŠ.....	41
Obrázek 11 – Metody	42

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Příloha B – Strom (Brigitte Sindelar)

Příloha C – Test (Brigitte Sindelar)

Příloha D – Výsledky dětí

Příloha A

Dobrý den,

jsem studentkou třetího ročníku oboru Učitelství pro mateřské školy v Hradci Králové a chtěla bych Vás poprosit o vyplnění mého dotazníku. Tento dotazník slouží ke zjištění informací o současném rozvoji předčtenářské gramotnosti u dětí. Odpovědi slouží pouze ke zpracování bakalářské práce a jsou zcela anonymní.

Předem Vám děkuji za vyplnění a pravdivost odpovědí.

1. Kolik let pracujete jako učitelka/učitel v mateřské škole?
 - Méně než 5 let.
 - 5 až 10 let.
 - 10 až 20 let.
 - 20 let a více.
2. Pracuji v?
 - Heterogenní třídě.
 - Homogenní třídě.
3. Jestliže pracuji v homogenní třídě, mám skupinu?
 - Nejmenších dětí
 - Středních dětí.
 - Předškolních dětí.
 - Pracuji v heterogenní třídě.
4. Jaká první činnost Vás napadne při pojmu předčtenářská gramotnost?

5. Jakými činnostmi rozvíjíte předčtenářskou gramotnost ve své třídě?

6. Jak často se věnujete této oblasti?

- Každý den.
- 2x, 3x týdně.
- Jednou týdně.
- Méně.

7. Myslíte si, že se této oblasti věnujete dostatečně?

- Ano.
- Ne.

8. Zdůvodněte prosím předcházející odpověď.

9. Naplňujete činnosti z rámcového vzdělávacího programu v oblasti předčtenářské gramotnosti?

- Ano.
- Ne.

10. Obsahuje Váš Školní vzdělávací plán nějaké přesné činnosti na rozvoj předčtenářské gramotnosti?

- Ano.
- Ne.

11. Pokud ano, jaké jsou to činnosti a úkoly?

12. Myslíte si, že čtení knih je pro děti přínosné?

- Ano.
- Ne.

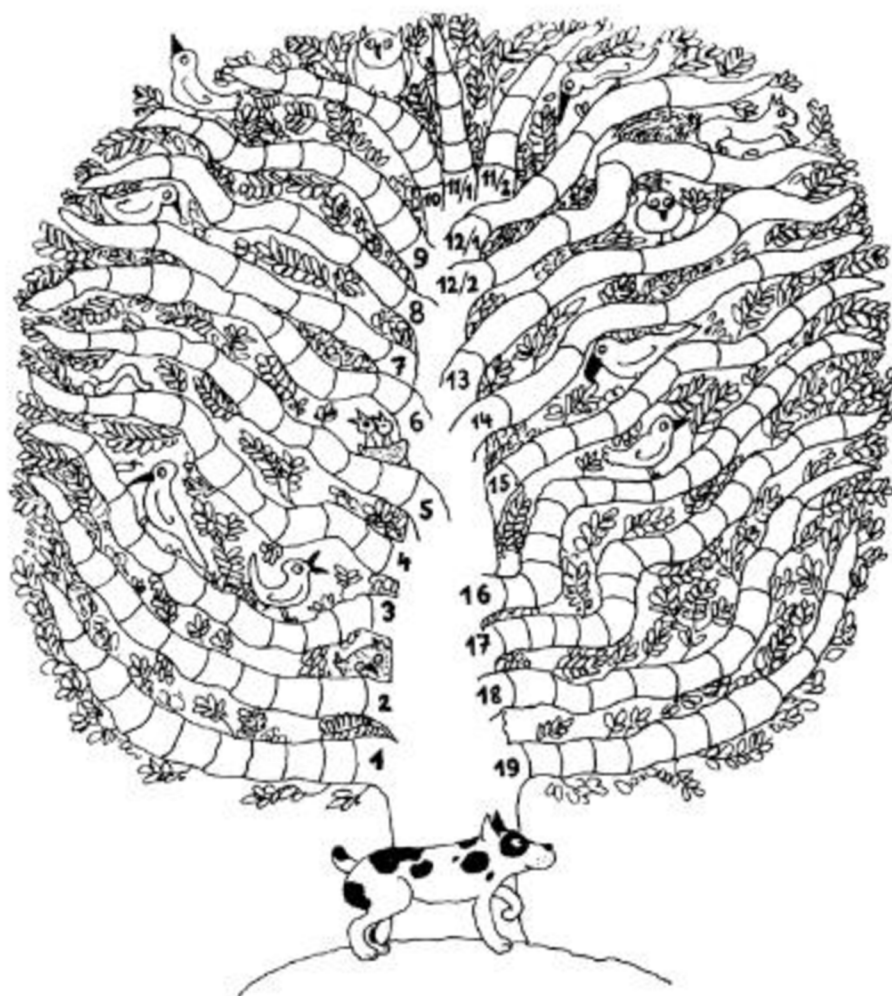
13. Čtete dětem před spaním pohádky?

- Ano, každý den.
- Spíše ano.
- Spíše ne.
- Ne.

14. Hledáte nové metody a činnosti pro rozvoj této oblasti?

- Ano.
- Ne.

15. Vypište prosím metody a činnosti, které podle Vás dítě nejvíce rozvíjí v oblasti předčtenářských dovedností. Popřípadě nápady, které praktikujete a jsou u dětí oblíbené.

Seznam programů nácviku se soubory úkolů

Program 1: soubory úkolů 3 a 17
Program 2: soubory úkolů 6 a 18
Program 3: soubory úkolů 1, 2 a 3
Program 4: soubory úkolů 4, 5 a 6
Program 5: soubory úkolů 9 a 10
Program 6: soubory úkolů 11 a 12

Program 7: soubory úkolů 7 a 8
Program 8: soubory úkolů 11/b,
13, 14 a 12/b
Program 9: soubory úkolů 15
Program 10: soubor úkolů 16
Program 11: soubor úkolů 19

Zdroj: SINDELAR, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vyd. 5. Překlad Věra Pokorná. Praha: Portál, 2013, s. 30. ISBN 978-80-262-0405-3.

Úvodní poznámky

Dříve než budete s dítětem pracovat, věnujte čas tomu, abyste si v klidu přečetli, jak jsou úkoly sestaveny.

Také dítě by mělo mít klid a dostatek času při řešení úkolů, které mu budete předkládat. Neprovádějte cvičení s dítětem, když je unavené nebo když je právě něčím zaujaté a vzrušené. Dítě i vy byste měli pracovat klidně, tehdy když jste odpočatí a vzájemně v dobré pohodě.

Kromě toho je důležité, aby vás a dítě nic nerušilo, jen tak dosáhnete správných výsledků. Snažte se proto, abyste byli s dítětem sami v místnosti.

Dále je důležité, aby dítě rozumělo přesně tomu, co má dělat. Nikdy nebuďte netrpěliví, pokud dítě nebude vědět, co jste instrukcí mínili. Samozřejmě můžete předkládané instrukce přizpůsobit dialektu nebo slovní zásobě dítěte. Nikdy se však nesmíte na dítě zlobit nebo být rozhořčení, když mu vaše instrukce nebude hned jasná. Vysvětlujte všechno klidně a trpělivě tak dlouho, dokud dítě úlohu nepochopí. Hubování nebo netrpělivost vzbuzuje u dítěte strach a snižuje vždycky jeho výkon!

Abyste dítě nepřepínali, neřešte všechny úkoly najednou, ale rozdělte si je do více dnů. Pouze úkoly jednoho cvičení by se měly provádět bez přerušení. Návod k hodnocení najdete za popisem jednotlivých cvičení.

16

Diagnostická část - úkoly

1. Rozdíly v párových obrázcích

Poznámka pro odborníky: schopnost zrakové diferenciacce, zjišťovaná na konkrétních srozumitelných obrázcích

Na prvních stránkách přílohy "Soubor úkolů 1" vidíte vedle sebe vždy dva obrázky. Celkem deset párů obrázků. Na pěti dvojicích jsou obrázky totožné, pět je rozdílných.

Ukažte dítěti vždy jeden pár obrázků, ostatní obrázky nechte zakryté stranou.

Vysvětlete dítěti:

"Podívej, tady vidíš dva obrázky. Pozorně si je prohlédni a řekni mi, zda jsou oba obrázky stejné, nebo ne." Dítě si může prohlížet obrázky jak dlouho chce. Nesmíte mu ale pomáhat. Nesmíte tedy říci: "Podívej se na dveře domu!" nebo podobně.

Správné řešení zní:

Totožné obrázky: jitrnice, hodinky, sekyrka, deštník, mucho-márka

Rozdílné obrázky: dům, loď, hruška, třešně, list

Zaznamenejte, kolikrát dítě chybně odpovědělo.

2. Rozdíly v párových tvarech

Poznámka pro odborníky: schopnost zrakové diferenciacce, zjišťovaná na abstraktních obrázcích

Opět se podívejte do přílohy a vyhledejte abstraktní obrázky "Soubor úkolů 2". I zde má dítě za úkol poznat, zda jsou oba párové obrázky stejné, nebo ne.

Nechte dítě, aby si každou dvojici obrázků prohlíželo jak dlouho potřebuje. Jinou pomoc dítěti neposkytujte.

Vysvětlete mu:

"Pozorně si prohlédni oba obrázky a řekni mi, zda jsou stejné, nebo ne."

Opět, jako v předcházejícím cvičení, ukazujte dítěti jen jednu dvojici obrázků a ostatní zakryjte, aby nerušily dítě v koncentraci pozornosti.

Správné řešení zní:

Totožné obrázky: 1, 2, 3, 7, 10

Rozdílné obrázky: 4, 5, 6, 8, 9

Zaznamenejte opět chybné odpovědi do záznamového archu.

17

3. Ukryté tvary

Poznámka pro odborníky: optické členění, zjišťované na abstraktních obrázcích

V příloze na listech "Soubor úkolů 3", vidíte v hořejší části obrázku vždy malý geometrický tvar, pod ním větší obraz složený z čar. Geometrický tvar nakreslený na malém obrázku je obsažen i ve větším, ale je ukrytý ve spleti čar.

Dítě má za úkol rozpoznat malý geometrický tvar, který vidí nahoře, ve spodním obrázku.

Ukažte dítěti první obrázek a vysvětlete mu:

"Tady nahoře vidíš nakreslený tvar, který se vyskytuje ve spodním velkém obrázku ještě jednou." Ukažte na spodní obrázek. "Umíš ukázat, kam se ten tvar schoval v tom velkém obrázku?"

Dopřejte opět dítěti tolik času, kolik potřebuje.

Řešení najdete podle malého geometrického tvaru.

Zaznamenejte počet chybných řešení.

4. Rozdíly mezi dvěma slovy

Poznámka pro odborníky: verbální akustická diferenciacce, zjišťovaná na dvojicích pro dítě srozumitelných slov

V této úloze jde o zjištění, zda dítě umí rozlišovat slova, která znějí podobně. Zda je schopné sluchem zachytit malé rozdíly. Najdete zde seznam deseti párů slov. Pět z nich je totožných a pět rozdílných. Předřikávejte dítěti vždy jednu dvojici. Dítě ale nesmí odezírat z vašich rtů, proto se odvrátte nebo držte list papíru před obličejem, aby tak nevidělo na vaše rty. Vyslovujte zřetelně, ale nezdůrazňujte rozdíly mezi slovy.

Dítě má po zaslechnutí každého páru slov říci, zda jsou obě slova stejná, nebo ne.

Vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď vždy dvě slova. Dobře poslouvej a řekneš mi, zda jsou obě slova stejná, nebo rozdílná."

Seznam slov:

1 dřívě - dřívě	6 níž - než
2 bez - bez	7 až - už
3 pak - pak	8 pro - pro
4 boudy - body	9 ještě - jistě
5 teď - teď	10 sít - snít

18

Řešení:

stejně dvojice: 1, 2, 3, 5, 8

rozdílné dvojice: 4, 6, 7, 9, 10

Zapište počet nesprávných odpovědí.

5. Rozdíly mezi dvěma slovy nemajícímí smysl

Poznámka pro odborníky: verbální akustická diferenciacce zjišťovaná na dvojicích slov nemajících smysl

Nyní jde o zjištění, zda je dítě schopno sluchem rozlišovat rozdíly mezi slovy, která nic neznamenaají. Dítě si proto nemůže pomáhat soustředěním na smysl slov.

Opět si dejte pozor, jako ve čtvrtém úkolu, aby vám dítě nemohlo odezírat z úst. Vyslovujte zřetelně, aniž byste však zdůrazňovali rozdíly, které má dítě rozzeznat.

Vysvětlete dítěti: "Budu ti zase předřikávat dvě slova. Ta slova ale nic neznamenaají, jsou to slova beze smyslu. Dobře mě zase poslouvej a řekni mi, zda jsou obě slova stejná, nebo jiná."

Dvojice slov zní:

1 sul - sol	6 ket - kot
2 jek - jek	7 toř - toř
3 pit - pit	8 mes - mek
4 zaf - zaf	9 lan - lon
5 sip - sit	10 tus - tus

Řešení:

stejně dvojice: 2, 3, 4, 7, 10

různé dvojice: 1, 5, 6, 8, 9

Zapište opět počet nesprávných odpovědí.

6. Ukrytá slova

Poznámka pro odborníky: verbální akustické členění, sluchová diferenciacce figury a pozadí

Tentokrát máte vyzkoušet, zda je dítě schopno rozložit slovo na jeho jednotlivé části, tedy sluchem rozpoznat určitý detail. Proto mu předřikávejte níže uvedená slova. V pěti slovech z deseti je ukryta slabika "př". Dítě má po každém slově, které mu řeknete, povědět, zda ve slově uslyšelo slabiku "př".

Vysvětlete mu: "Řeknu ti vždy jedno slovo, poslouvej dobře a řekneš mi, když ve slově uslyšíš slabiku 'př'."

19

Pokud se domníváte, že vám dítě nerozumělo, co má dělat, dejte mu jako příklad slovo "přítá". Přitom zdůrazněte slabiku "př". Jestliže vám dítě odpoví, že slabiku "př" ve slově slyšelo, předřkávejte mu následující slova. Tentokrát však slabiku "př" nezdůrazňujte. Prosím, vyvarujte se toho, jako v minulých cvičeních, aby dítě mohlo odezírat z vašich rtů.

Slova zní:

1 přízeň	6 neklidný
2 vyhledat	7 nepřijemný
3 napříč	8 znejistět
4 nevinný	9 například
5 křehký	10 přímka

Řešení:

slova obsahující slabiku "př": 1, 3, 7, 9, 10
slova neobsahující slabiku "př": 2, 4, 5, 6, 8

Zapište počet chyb.

7. Spojení mezi viděným a slyšeným vjemem

Poznámka pro odborníky: intermodální opticko - akustické spojení

Máte zjistit, zda se dítěti podaří překlenout most mezi viděným a slyšeným vjemem.

To nám umožní následující kresby přílohy "Soubor úkolů 7". Položte list s kresbami před dítě a vysvětlete mu:

"Zvířata neumí kreslit, ale přece to zkusila. Tady vidíš, jak to dopadlo."

"To nakreslila slepice." Ukažte na první obrázek.

"To nakreslil kůň." Ukažte na druhý obrázek.

"To nakreslil medvěd." Ukažte na třetí obrázek.

"To nakreslila husa." Ukažte na čtvrtý obrázek.

"To nakreslila opice." Ukažte na pátý obrázek.

"A teď ti povím ještě jednou, kdo co nakreslil. Zkus si to zapamatovat. To nakreslila slepice, to nakreslil kůň, to nakreslil medvěd, to nakreslila husa, to nakreslila opice."

Přitom ukazujte opět na odpovídající obrázek. Dříve než řeknete název zvířete, chvíli počkejte, možná, že by dítě již samo rádo název zvířete povědělo. Pokud dítě jméno zvířete neví, napovězte mu. Pak opakujte instrukci ještě jednou:

"Ještě jednou to řekneme společně: To nakreslila slepice, to nakreslil kůň, to nakreslil medvěd, to nakreslila husa, to nakreslila opice."

20

9. Paměť na obrázky

Poznámka pro odborníky: optická paměť zjišťovaná na řadě předkládaných obrázků

Nyní má být vyzkoušena schopnost dítěte zapamatovat si obrázky, předkládané v určité posloupnosti. Na toto cvičení se musíte připravit. Vystřihněte jednotlivé kartičky z přílohy "Soubor úkolů 9". Zjistíte, že se každá kartička v souboru objevuje dvakrát.

Vezměte od každého obrázku jen jednu kartičku, tedy jednu hrušku, jeden šálek, jeden list, jednu rybu, jednu tužku, jednu sekyrku, jedno jablko a jednu lampu.

Vysvětlete dítěti:

"Ukážu ti obrázky. Dej si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky dobře zapamatovat."

Jazyk mezi zuby slouží k tomu, aby si dítě nepomáhalo pohnutím obrázků. Dítě si má totiž zapamatovat obrázky zrakovým vnímáním a ne předřkáváním, tedy sluchem. Samozřejmě ani vy nesmíte obrázky pojmenovávat. Položte kartičky do řady před dítě - zleva doprava. Poté, co jste všechny karty rozložili do řady, ukažte beze slova na každou kartu popořadě zleva doprava. Pak obraťte kartičky obrázkem dolů, opět postupně zleva doprava.

8. Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem

Opět ukazujte odpovídající obrázky a počkejte chvíli, než řeknete název zvířete, a dejte tak dítěti možnost, aby samo zvíře jmenovalo, pokud si ho zapamatovalo.

Nyní následuje přezkoušení:

Ukažte na čtvrtý obrázek a zeptejte se dítěte:

"Kdo to nakreslil?" (Řešení: husa)

Ukažte na třetí obrázek a zeptejte se dítěte:

"Kdo to nakreslil?" (Řešení: medvěd)

Ukažte na první obrázek a zeptejte se dítěte:

"Kdo to nakreslil?" (Řešení: slepice)

Ukažte na pátý obrázek a zeptejte se dítěte:

"Kdo to nakreslil?" (Řešení: opice)

Ukažte na druhý obrázek a zeptejte se dítěte:

"Kdo to nakreslil?" (Řešení: kůň)

Zaznamenejte, u kolika obrázků dítě neznalo odpověď nebo jmenovalo nesprávné zvíře.

8. Spojení mezi slyšeným a viděným vjemem

Poznámka pro odborníky: intermodální akusticko - optické spojení
Tento soubor úkolů nepředkládejte dítěti bezprostředně po předcházejícím sedmém cvičení. Mohli byste dítě zmást.

Jedná se opět o schopnost překlenout most mezi slyšeným a viděným vjemem.

Vezměte list přílohy "Souborem úkolů 8" a položte ho před dítě.

Vysvětlete mu:

"Zvířata opět něco nakreslila. Podívej se, jak to tentokrát dopadlo."

"To nakreslila koza." Ukažte na první obrázek.

"To nakreslil osel." Ukažte na druhý obrázek.

"To nakreslila ovečka." Ukažte na třetí obrázek.

"To nakreslila kachna." Ukažte na čtvrtý obrázek.

"A to nakreslilo prasátko." Ukažte na pátý obrázek.

Nyní opakujte instrukci ještě jednou a ukazujte na odpovídající obrázky. Nechte dítěti trochu času jako v sedmém cvičení, pokud chce už samo označovat zvířata.

Jako v předcházejícím cvičení však povězte dítěti název zvířete, pokud si na něj samo nevzpomene:

21

10. Paměť na tvary

Poznámka pro odborníky: optická paměť zjišťovaná na řadě předkládaných geometrických tvarů

V tomto cvičení můžete přezkoušet, jak dobře si dítě umí zapamatovat řadu geometrických tvarů. Opět si musíte cvičení připravit. Vystřihněte kartičky z přílohy "Soubor úkolů 10". Každý tvar se opět objevuje dvakrát.

Vezměte od každého tvaru jednu kartu a vysvětlete dítěti:

"Ukážu ti opět obrázky. Dej si jazyk mezi zuby. Dobře si obrázky prohlédni a pokus se zapamatovat si je."

Položte kartičky opět, jako v předchozím cvičení, do řady před dítě zleva doprava. Pak ukažte mlčky na každou kartičku postupně zleva doprava. Poté obraťte kartičky obrázkem dolů.

Dejte dítěti druhou sadu geometrických tvarů a vysvětlete mu:

"Dostaneš ode mne opět stejné kartičky. Zkus je zase umístit na správné místo pod obrácené karty."

Opět může dítě začít pokládat karty na libovolném místě. Jakmile všechny karty umístito, otočte první řadu karet. Okamžitě zjistíte, kolik karet dítě umístito správně a kolikrát se zmýlilo.

Zaznamenejte počet nesprávně umístěných karet.

11. Paměť na řadu slov

Poznámka pro odborníky: verbální akustická paměť na srozumitelná slova.

Nyní vyzkoušíte, zda si dítě dobře pamatuje slyšenou řec.

Vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď několik slov. Zkus si je dobře zapamatovat, abys je pak mohl/a opakovat."

23

Nyní předřkáváte dítěti pomalu, asi rychlostí jednoho slova za sekundu, následující slova:

"Kamna, ulice, stůl, kůl."

11/1:

Když dítě slova zopakovalo, zjistěte přesně: Kolik slov z těchto čtyř si nezapamatovalo.

Zaznamenejte jejich počet.

11/2:

Kolik slov dítě řeklo v jiném pořadí, než slyšelo. (Například "kamna, stůl, ulice, kůl": dvě chyby, protože dvě slova, totiž stůl a ulice změnily pořadí).

Zaznamenejte chyby v pořadí.

12. Paměť na řadu slabik

Poznámka pro odborníky: verbální akustická paměť na nesmyslné slabiky

Opět budete zjišťovat, jakou paměť má dítě na slyšenou řadu, tentokrát na nesmyslné slabiky.

Pracujte s dítětem jako v jedenáctém cvičení. Předřkujte mu slabiky, které má po vás opakovat.

Slabiky zní: "vis, duk, vap, mer"

12/1:

Opět spočítejte, jako v minulém cvičení, počet slabik, které si dítě nezapamatovalo.

12/2:

Spočítejte, jako minule, kolik slabik dítě jmenovalo v nesprávném pořadí.

13. Zapamatovat si obrázky - vyjádřit je slovy

Poznámka pro odborníky: intermodální výkon paměti na sérii obrázků

Touto úlohou zjistíte, zda je dítě schopno si zapamatovat to, co vidí a vytvořit spojení se slyšeným názvem.

Vystřihněte kartičky z přílohy "Soubor úkolů 13": pytel, sněhulák, tuba a trešně.

24

každé slovo opakovat. Některá slova budou těžká, ale přesto se pokus je vyslovit."

Slova zní:

"Teploměr, smysluplný, moskyti, reflektor, kumulativní, organizátor, hlemýžď, deduktivní, sofér, chalcedon."

Zaznamenejte počet slov, ve kterých dítě chybovalo. Platí vždy jen první pokus (samozřejmě smíte dítěti slova opakovaně předřkávat, dokud je dobře nevysloví, pokud o to projeví zájem).

16. Koordinace ruky a oka při psaní

Poznámka pro odborníky: visuomotorika

Tato cvičení (v příloze "Soubor úkolů 16") slouží k tomu, abychom přezkoušeli spolupráci ruky a oka.

Vidíte vždy dvě paralelní linie, které tvoří silnici. Úkolem dítěte je vést čáru měkkou tužkou mezi těmito liniemi, aniž by se jich dotkla nebo přes ně přešla.

Vysvětlete mu:

"Vidíš tady malou silnici. Vezmi si tužku a zkus jet uprostřed silnice, aniž bys narazil na kraj silnice nebo z ní vyjel ven."

Za chybu platí každé dotknutí se linie silnice nebo její překřížení. Jestliže dítě vyjede tužkou mimo silnici a její okraj přetne opět, když se na silnici vrací, přeškrtně tedy linii dvakrát, jsou to dvě chyby.

17. Vyhledávání obrázků

Poznámka pro odborníky: zaměřenost optické pozornosti

Tato úloha má vyzkoušet schopnost dítěte, zda dokáže sledovat předložený tvar.

Položte před dítě arch papíru z přílohy, na kterém jsou nakresleny hvězdy, kruhy, křížky a čtverce - "Soubor úkolů 17". Dejte mu měkkou tužku a vysvětlete mu:

"Tady nahoře na tomto listu, vidíš nakreslenou hvězdu." - Ukažte jí dítěti. - "Pod ní jsou různé tvary, ale taky hvězdy. Pokus se najít všechny hvězdy a přeškrtni je."

Dítě má přeškrtnout dohromady patnáct hvězd. Každá hvězda, kterou přehlédne, se započítá jako chyba.

26

Vysvětlete dítěti:

"Ukaž mi několik kartiček. Zastré si jazyk mezi zuby a zkus si obrázky na kartičkách dobře zapamatovat."

Nyní položte před dítě z jeho pozice zleva doprava řadu karet. Pak karty seberte a zeptejte se dítěte:

"Pověz mi, co jsi na obrázcích viděl/a."

Zaznamenejte počet slov, která si dítě nezapamatovalo nebo neřeklo ve správném pořadí.

14. Zapamatovat si slova - vyhledat k nim obrázky

Poznámka pro odborníky: intermodální výkon paměti na sérii slov
Toto cvičení nedávejte dítěti bezprostředně po předchozím třináctém cvičení. Protože oba úkoly si jsou podobné, mohlo by dítě mnohem více chybovat.

Pomocí této úlohy vyzkoušíte, zda je vaše dítě schopno si zapamatovat slova, která slyší a vytvořit spojení s jejich obrázkem.

Vystřihněte kartičky s hlemýžďem, kloboukem, kašpárkem a konvicí z přílohy "Soubor úkolů 14". Dítě však nesmi kartičky vidět.

Pak vysvětlete dítěti:

"Řeknu ti teď několik slov. Zkus si ta slova dobře zapamatovat."

Řekněte dítěti opět rychlostí asi jedno slovo za sekundu:

"Klobouk, hlemýžď, konvice, kašpárek."

Dejte dítěti zamíchané kartičky a vysvětlete mu:

"Polož kartičky ve stejném pořadí, ve kterém jsi slyšel/a slova."

Zaznamenejte, kolik karet dítě položilo v nesprávném pořadí.

15. Pohotovost mluidel

Poznámka pro odborníky: motorika mluidel

Tentokrát máme vyzkoušet, jak dobře ovládá dítě jazyk a všechno, co potřebuje ke zřetelnému vyjadřování. Není důležité, že slova, která budete dítěti předřkávat, jsou výrazy, které ve svém věku ještě nepoužívá. Jde o zjištění, zda je dítě schopné vyslovit obtížně vyslovitelná slova.

Vysvětlete dítěti:

"Budu ti říkat slova. Pozorně mě poslouchej a zkus po mně

25

18. Vyhledávání slov

Poznámka pro odborníky: zaměřenost akustické pozornosti

V tomto cvičení budete zjišťovat schopnost dítěte zachytit sluchem určité slovo v textu.

Proto pomalu předčítejte dále uvedený příběh. V něm se objevuje opakované slovo "srna". Dejte si pozor na to, abyste, třeba i podvědomě, při čtení toto slovo nezdůrazňovali.

Dítěti vysvětlete:

"Přečtu ti teď vyprávění o srně. Pozorně poslouchej. Pokaždé, když uslyšíš slovo "srna", klepneš do stolu. Jednou to zkusíme: srna."

Pokud tomu dítě správně porozumělo, klepne do stolu. Pokud ne, vysvětlete mu jeho úkol ještě jednou, aniž byste ztráceli trpělivost.

Vysvětlete dítěti, že má klepat i tehdy, když slovo "srna" a slova podobná uslyší i v jiném tvaru, například "se srnou, srnku, srneček, srně" apod.

Aby vám byla ulehčena kontrola, stojí za každým slovem, na které má dítě klepat, v závorce vykřičník.

Na loučku vyšla srna(!) a za ní na tenkých nožkách poskakovala malá srnečka(!) s bílými flíčky na bocích a zrcadélkem kolem ocsáku.

Matka zůstala stát na kraji paseky a hlídala. Pak se začala pást. Srnečka(!) se jí motala kolem nohou, asi chtěla pít.

Díval jsem se se zatajeným dechem.

Srna(!) se už hezkou chvíli pásala. Najednou jsem zpozoroval nějaký pohyb. Lekl jsem se: liška, zlodějka malých srnčat(!)! Připravil jsem si pušku.

Liška se pomalu plazila k srně(!). Ta zvedla hlavu a stříhla ušima. Pískla a skočila proti lišce. Musí stůj co stůj ubránit svoje dítě! Liška kupodivu nezačala útočit, ale ustupovala k houštině.

To bude jistě nějaký úsok, blesko mi hlavou, protože tohle liška obvykle nedělá.

Srna(!) útočila na nepřítele předníma nohama. A liška pořád ustupovala. Srně(!) chvíli bezradně cupkalo na tenkých nožkách a pak se rozběhlo k matce. Ale už bylo pozdě. Z roští vyletěl starý lišák.

Vy bando zlodějská, myslím si a všechno je mi jasné. Liška

27

odlákává srnu(!) od mláděte a lišák se chce zatím snadno zmocnit srnčete(!). Zaskřípal jsem zuby zlostí. ----

Lišák se postavil mezi srnu(!) a srnče(!), které ustrašené pištělo a pobíhalo sem tam. Chystal se ke skoku. Chybělo málo a bylo po strakatém srnčátku(!)!

Vystřelil jsem do vzduchu ve chvíli, kdy se ryšavec vymrštil od země. Lišák se lekl a utekl. Srna(!) odskočila stranou a vrhla se do houštiny. I vyplašená liška se rozběhla na druhou stranu.

Na pasece zůstalo jenom mládě. Plačtivě pištělo, motalo se kolem dokola, nevědělo, kam se vrtnout.

Vyšel jsem na paseku rovnou k srnčeti(!). Neutřásko. Bylo ze všeho tak vyplašené, že nemohlo utíkat. Tenké nožky se mu podlamovaly.

"Neboj se, máma se ti vrátí. Počkej na ni, no ... no, neplač," domlouvám v duchu srnčátku(!). Potom jsem pooděšel a schoval jsem se o kousek dál, aby se srna(!) nebála k srnčeti(!) vrátit.

Na paseku už padl soumrak a já pořád čekám. Srna(!) se nevracela.

Začal jsem být netrpělivý. Stejně už mě cestou zastihne tma. Ale co dělat? Kdybych nechal srnče(!) samotné, nedožilo by se rána.

Dívám se na paseku, ale tam pusto a prázdko. Tu srnče tiše zapíštělo. A pak vykoukne z druhé strany roští srnčí(!) hlava: černý čenich, velké plaché oči a špičaté uši. Tichounce se ohlásila. Srnče(!) zvedlo hlavu a znovu zapískalo. Srna(!) vyšla na paseku.

Srnče(!) se rozběhlo k mámě. A máma mu šla naproti.

(Podle Rudo Morice, Pořádala její máma, Albatros 1986, str. 134-135)

Chybou se rozumí, pokud dítě na dané slovo nezaklepe, ale také, pokud klepe častěji, to znamená, že klepe i na jiná slova, kde se slovo "srnka" v žádném tvaru neobjeví. Zaznamenáváme prvních deset tvarů slova "srnka". Tedy až ke znaménku ----. Ostatní text dočteme, má-li dítě zájem a přání dozvědět se konec příběhu.

19. **Vnímání vlastního těla a prostoru**

Poznámka pro odborníky: schéma těla a prostorová orientace

Posaďte se vedle dítěte tak, aby vás dobře vidělo. Oba máte obličej obrácený stejným směrem. Zápěstí pravé ruky dítěte i své ovažte stužkou.

Vysvětlete nyní dítěti:

"Něco ti teď budu předvádět a ty mě co nejpřesněji napodobuj."

Předvádějte následující pohyby a zůstaňte v tomto postoji tak dlouho, dokud i dítě tyto pohyby neprovede.

Sledujte pozorně, zda postoj váš i dítěte je skutečně stejný. Zda například vaše pravá ruka i pravá ruka dítěte je v téže pozici. Sledujte, zda dítě dodržuje i pořadí pohybů.

1. pravou ruku na pravé ucho a levou ruku na levé koleno
2. pravou ruku na ústa a levou ruku na levé koleno
3. pravou ruku na ústa a levou ruku na hlavu
4. pravou ruku na pravé koleno a levou ruku na hlavu
5. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na hlavu
6. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na ústa
7. pravou ruku na pravé rameno a levou ruku na levé oko
8. pravou ruku na hlavu a levou ruku na levé oko
9. pravou ruku na hlavu a levou ruku na ústa
10. pravou ruku na pravé koleno a levou ruku na ústa

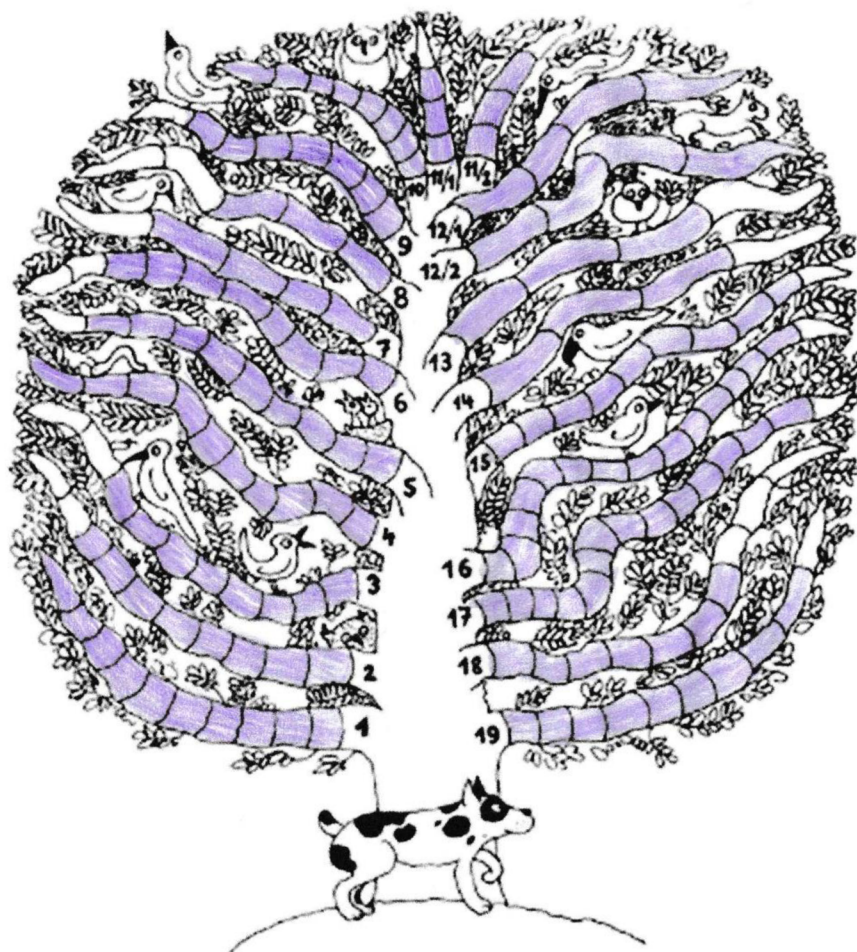
Zaznamenejte, které postoje dítě nesprávně napodobilo.

Vyhodnocení

Provedli jste a dítětem všechna cvičení a zapsali počet chyb u každého z nich. Nyní můžete sledovat, zda dítě v některé oblasti ve srovnání se svými ostatními schopnostmi není ve svém vývoji trochu pozadu. Vezměte si obrázek stromu, na jehož kmenech vidíte čísla.

Každá větev má své číslo. To jsou i čísla jednotlivých souborů úkolů. Každý splněný úkol odpovídá označenému úseku na větví, to znamená, že s každou vyřešenou úlohou roste i větev. Jestliže všechna správná řešení úloh přenesete na všechny větve stromu, vidíte přehledně, která větev je nejkratší. To je i nejslabší místo dítěte.

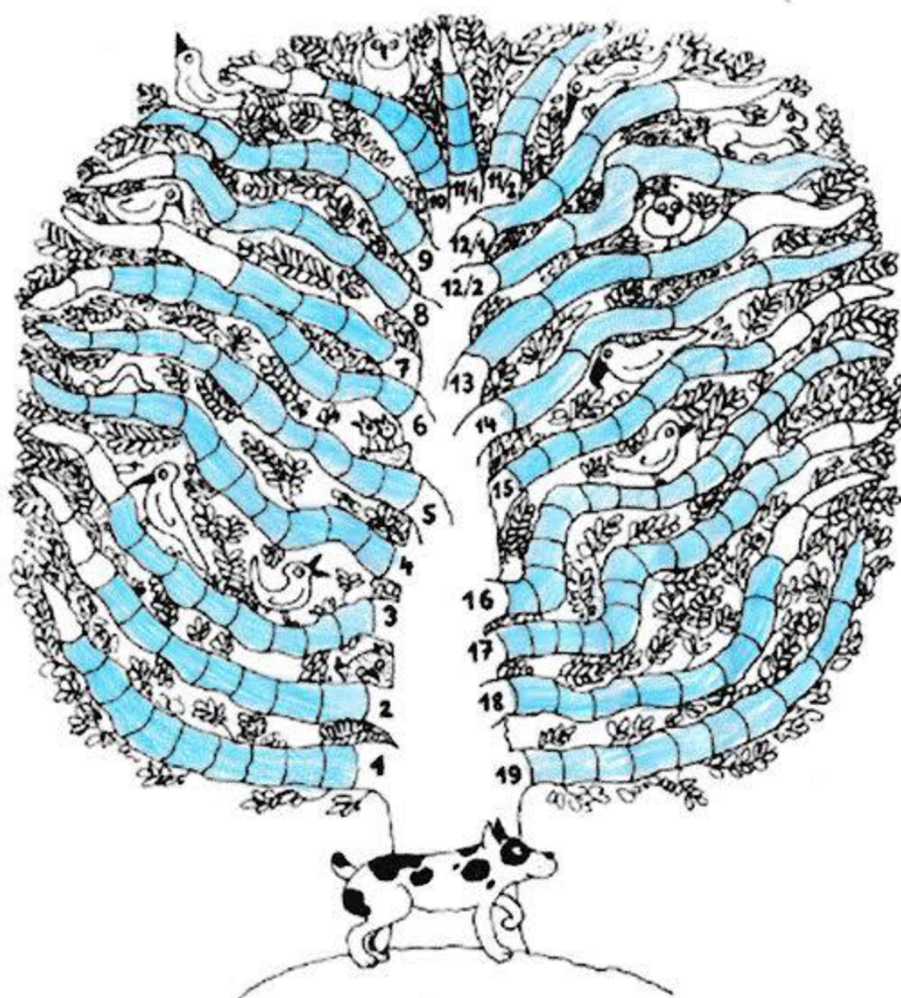
Pokud chcete dítěti pomoci vyrovnat tento nedostatek, vyhledejte v následujícím seznamu program náviku odpovídající souboru úkolů, které jste s dítětem prováděli. Tyto programy najdete ve třetím dílu. Zvolte si pro dítě ten program, který odpovídá souboru úkolů, kde nejvíce chybovalo (větev stromu je nejkratší).

Seznam programů nácviku se soubory úkolů

Program 1: soubory úkolů 3 a 17	Program 7: soubory úkolů 7 a 8
Program 2: soubory úkolů 6 a 18	Program 8: soubory úkolů 11/b,
Program 3: soubory úkolů 1, 2 a 3	13, 14 a 12/b
Program 4: soubory úkolů 4, 5 a 6	Program 9: soubory úkolů 15
Program 5: soubory úkolů 9 a 10	Program 10: soubor úkolů 16
Program 6: soubory úkolů 11 a 12	Program 11: soubor úkolů 19

Zdroj: SINDELAR, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vyd. 5. Překlad Věra Pokorná. Praha: Portál, 2013, s. 30. ISBN 978-80-262-0405-3.

Seznam programů nácviku se soubory úkolů

Program 1: soubory úkolů 3 a 17
 Program 2: soubory úkolů 6 a 18
 Program 3: soubory úkolů 1, 2 a 3
 Program 4: soubory úkolů 4, 5 a 6
 Program 5: soubory úkolů 9 a 10
 Program 6: soubory úkolů 11 a 12

Program 7: soubory úkolů 7 a 8
 Program 8: soubory úkolů 11/b,
 13, 14 a 12/b
 Program 9: soubory úkolů 15
 Program 10: soubor úkolů 16
 Program 11: soubor úkolů 19

Zdroj: SINDELAR, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vyd. 5. Překlad Věra Pokorná. Praha: Portál, 2013, s. 30. ISBN 978-80-262-0405-3.

Seznam programů nácviku se soubory úkolů

Program 1: soubory úkolů 3 a 17
 Program 2: soubory úkolů 6 a 18
 Program 3: soubory úkolů 1, 2 a 3
 Program 4: soubory úkolů 4, 5 a 6
 Program 5: soubory úkolů 9 a 10
 Program 6: soubory úkolů 11 a 12

Program 7: soubory úkolů 7 a 8
 Program 8: soubory úkolů 11/b,
 13, 14 a 12/b
 Program 9: soubory úkolů 15
 Program 10: soubor úkolů 16
 Program 11: soubor úkolů 19

Zdroj: SINDELAR, B. *Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě*. Vyd. 5. Překlad Věra Pokorná. Praha: Portál, 2013, s. 30. ISBN 978-80-262-0405-3.